

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

KATEDRA VEŘEJNÉ SPRÁVY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Poslání neziskového sektoru v současné společnosti

vedoucí práce: **JUDr. Tomáš Louda, CSc.**

2018

autor: **Bc. Jana Valentová**

Zadání

Zadáni

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma Poslání neziskového sektoru v současné společnosti zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svoji práci čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2018

Bc. Jana Valentová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala mému vedoucímu diplomové práce JUDr. Tomáši Loudovi, CSc. za jeho vstřícný a obětavý přístup, podněty a odborné konzultace při zpracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Pojem neziskového sektoru.....	3
1.1 Označení neziskového sektoru.....	3
1.2 Strukturálně-operacionální definice.....	4
1.3 Členění v rámci národního hospodářství	5
1.3.1 Dle principu financování	5
1.3.2 Podle Pestoffa.....	6
1.4 Prospěšnost neziskových organizací.....	9
1.4.1 Promítnutí veřejné prospěšnosti v dalších právní předpisech	10
2 Vývoj neziskových organizací	11
3 Aktuální pohled na nevýdělečné organizace	14
3.1 Právnícká osoba neziskového charakteru	14
3.1.1 Ustavení a vznik	14
3.2 Adaptace na změnu právní úpravy.....	15
3.3 Název právnické osoby	16
3.3.1 Změna názvu v rámci rekonstrukce soukromého práva.....	17
3.3.2 Ochrana institutu názvu	18
3.4 Sídlo	19
3.5 Účel a činnost.....	20
3.5.1 Vymezení účelu neziskové organizace.....	20
3.5.2 Veřejný a soukromý účel.....	22
3.5.3 Předmět činnosti	22
3.5.4 Podnikání.....	27
3.5.5 Jiná výdělečná činnost	28
3.6 Příjmy a zdroje neziskového sektoru	30
3.7 Členění NNO podle různých kritérií.....	31
3.7.1 Podle funkcí.....	32

3.7.2	Klasifikace oborová.....	33
3.7.3	Podle právní formy	34
4	Druhy NNO podle platné legislativy.....	36
4.1	Spolky	36
4.1.1	Zásady spolkového práva	37
4.1.2	Právní život spolku	37
4.1.3	Práva a povinnosti člena	38
4.1.4	Orgány spolku	39
4.2	Ústavy	44
4.2.1	Existence ústavu	45
4.2.2	Činnost ústavu	45
4.2.3	Orgány ústavu.....	46
4.3	Obecně prospěšné společnosti	46
4.4	Nadace a nadační fondy	47
4.4.1	Nadace	48
4.4.2	Nadační fond	48
4.4.3	Nadační příspěvek	49
4.4.4	Orgány nadace	50
4.5	Ostatní druhy NNO	50
5	Partnerství veřejného a soukromého sektoru	53
5.1	Partnerství a spolupráce	53
5.2	Úprava de lege lata	54
6	Případová studie vybraných neziskových organizací	56
6.1	Český svaz ochránců památek o.s.....	56
6.2	Maják Plzně	60
	Závěr.....	62
	Seznam použitých zdrojů	65
	Resumé	70

Seznam zkratek

LZPS Listina základních práv a svobod

OZ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

NS Nejvyšší soud České republiky

NNO Nevýdělečné neziskové organizace

ČSR Československá republika

NO Neziskové organizace

NSS Nejvyšší správní soud

PO Právnícká osoba

FO Fyzická osoba

ZDP zákon o daních z příjmu

OPS Obecně prospěšné společnosti

ZOK Zákon o obchodních korporacích

ZVZ Zákon o zadávání veřejných zakázek

Úvod

Tato diplomová práce nese název „Poslání neziskového sektoru v současné společnosti“. Obsahuje podstatu problematiky neziskového sektoru, kde objasňuje nejen pojmosloví a historii neziskových sektorů, ale také poslání a cíle, včetně pohledu na praktickou činnost neziskových organizací v závěru samotné práce.

V současné době nevýdělečné organizace hrají svou činností ve společnosti významnou roli. Nejenže jsou poskytovateli služeb a nejrůznějších veřejně prospěšných činností, ale jsou také důležitou ekonomickou organizací v rámci národního hospodářství. Jejich činnost je charakterizována právě onou veřejnou prospěšností a veřejným zájmem, neboť významně prospívají různým skupinám lidí nebo komplexně celé společnosti. Jsou také podstatnou součástí hospodářského a politického prostředí každé vyspělé země a svou nezávislostí odlehčují státu nejen finančně a administrativně.

Cílem této diplomové práce je bližší seznámení s danou problematikou, popsání základní charakteristiky těchto organizací, jejich využití pro společnost, ale také upozornění na řešení problémů, se kterými se musí vypořádat, ať se jedná mj. o finanční záležitosti, zájem dobrovolníků nebo změny v legislativní úpravě v rámci rekodifikace soukromého práva.

Přidanou hodnotou této práce je pro ucelené pochopení daného tématu popsání konkrétního případu dvou vybraných neziskových organizací v Plzni, jejichž členové svým názorem a analýzou zhodnotili aktuální stav a roli organizace. V rámci tohoto zpracování je vycházeno nejen z dostupných zdrojů, které blíže specifikují činnosti těchto organizací, ale také z diskuzí, které byly s jejich představiteli vedeny.

Obsahově je práce členěna do šesti kapitol. V první části je uveden pojem a členění neziskového sektoru. Jde o velmi podstatný pro úvod do dané problematiky, neboť se užívají různé názvy pro pojem neziskový sektor, ačkoli se každé označení týká více méně stejné problematiky. Ze zmíněné diferenciací pojmosloví je patrné, že se snaží poukázat na různé charakteristické vlastnosti a náležitosti, o kterých je v předních kapitolách pojednáno více.

Výše zmíněné veřejné prospěšnosti neziskových organizací je věnována samostatná podkapitola, jelikož právě neziskové organizace mají přispívat k veřejnému blahu tím, že slouží k veřejně prospěšným účelům a obecnému blahu.

Dále je zařazena část věnující se vývoji. Historie neziskových organizací sahá až k samotným počátkům českých dějin, neboť kořeny těchto dobročinných organizací vycházejí z křesťanské filosofie, lásky k lidem, tzv. filantropii. Na ni navazuje aktuální pohled na tyto organizace, který se věnuje obecné úpravě, důležitým institucím, vymezení účelu a činnosti. V této kapitole je také uvedeno členění neziskových organizací z různých hledisek, jelikož různorodost činností těchto veřejně prospěšných organizací je hlavní z jejich specifických rysů. Jedná se zejména o členění podle funkcí, oboru či odvětví, jelikož působí v několika oblastech, a z hlediska právní formy. Pro klasifikaci neziskových organizací je využito členění v rámci národního hospodářství, kde nebyl opomenut princip financování a dělení podle Pestoffa, který je znám svým „trojúhelníkem“, kde graficky znázorňuje mj. existenci neziskového sektoru veřejného a soukromého, a také výdělečných a nevýdělečných organizací.

Na základě tohoto členění je vymezena samostatná kapitola, která se věnuje druhům těchto organizací podle platné legislativy a k jednotlivým typům uvádí mj. jejich charakteristické rysy, včetně náležitostí jejich existence, organizace a práv a povinností z tohoto vyplývajících. Podstatné je také pochopení účelu a vymezení předmětu činnosti, ať už pro zákonné účely nebo například pro získávání financí a jiných prostředků pro samotnou existenci nevýdělečné neziskové organizace. Z tohoto důvodu je tomuto věnována část v rámci třetí kapitoly. Je poukázáno také na výsledky rekodifikačních změn platných od 1.1.2014, neboť došlo k několika změnám, na které se musely současné a také nově vzniklé organizace adaptovat.

Dle výše zmíněného je jako poslední kapitola uvedena případová studie vybraných neziskových organizací, aby byla hmotněprávní úprava neziskového sektoru doplněna také o jejich praktickou část. V případové studii jsou shrnuty důležité informace o organizaci, nástin historie a specifikace jejich aktuální činnosti a celkové zhodnocení jejich účelu.

Pro diplomovou práci byly využity příslušné právní předpisy, judikatura, publikovaná literatura, odborné časopisy a další zdroje, které jsou jednotlivě v průběhu práce citovány a také uvedeny souhrnně v závěru. Významnou součástí budou také konzultace s pracovníky a jinými kontaktními osobami obou neziskových organizací, jejichž názory a poznatky jsou zapracovány v poslední kapitole.

1 Pojem neziskového sektoru

K základnímu vymezení předmětu zkoumání otázky terminologie se často uvádí, že problémem v chápání pojmu neziskového sektoru způsobuje hlavně nepřehledné názvosloví, které není dosud zcela ustálené.

1.1 Označení neziskového sektoru

Neziskový sektor je označován také jako „třetí sektor“, dále se můžeme setkat s pojmenováním „dobrovolnický sektor“ nebo „nevládní (či nestátní) sektor“ někdy se dokonce užívá pojem „nezávislý sektor“. Poslední dobou se vyskytuje k této problematice též název „občanský sektor“, který svým označením zřetelně dává najevo soulad neziskových organizací a občanské společnosti. Jak je vidno, každé označení, ačkoli se týká více méně stejné problematiky, poukazuje a vyzdvihuje pro ně charakteristické záležitosti. Ať už se jedná o označení třetí sektor, který se vyskytuje na pomezí státu a trhu. Již zmíněné označení neziskový sektor, zdůrazňuje jeho diferenciaci od komerčních a ziskových společností, protože jeho cílem není vytvářet zisk a ten následně rozdělovat mezi své vlastníky. Dobrovolnický sektor poukazuje na dobrovolnické činnosti v rámci tohoto sektoru a současně pojem nezávislý či nevládní sektor naznačuje, že fungují nezávisle na vládě, jakožto nejvyššího orgánu výkonné moci v České republice.

V zahraničí se hojně užívá pojem nevládní organizace jako ekvivalent k *non-governmental organization*. Z čehož vyplývá, že neziskový nestátní čili nevládní sektor není oproti státní neziskové organizaci zřízen státem, krajem, obcí, příp. jejich organizačními složkami nebo příspěvkovými organizacemi, které státní neziskové instituce zřizují pro zajištění státní správy nebo dalších veřejných služeb, nejčastěji se jedná o zdravotní a sociální služby či školství a zároveň se starají o zabezpečení jejich výkonu a činnosti. Nestátní neziskové organizace, tj. soukromé organizace, jsou zřizovány nejčastěji „zdola“ – občany a mají charakter právnických osob.¹

Ve shrnutí lze popsat neziskové organizace jako organizace, které nebyly založeny či zřízeny za účelem podnikání ani za účelem dosahování zisku, o jejichž činnosti je jiný zájem, ať už státu, společnosti, či určité skupiny lidí, působící v rámci neziskového sektoru, a to jak veřejného, tak i soukromého. Jedná se o právnické osoby či organizace, které se primárně zabývají

¹ FRIČ, Pavol. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1, str. 11-12.

přerozdělováním finančních prostředků pro účely dobročinné, sociální, kulturní, vzdělávací či pro rozvoj kultury nebo památkové a jiné péče.²

1.2 Strukturálně-operacionální definice

Organizace, které se běžně vyskytují v neziskovém sektoru nebo jsou do něj zahrnovány, se vyznačují všemi výše uvedenými neodlučitelnými vlastnostmi, a proto nelze jejich definici opírat pouze o některé atributy. Otázce tohoto terminologického problému se věnoval americký sociolog Lester M. Salamon, který se stal v této oblasti významným pro jeho „strukturálně-operacionální definici“, která charakterizuje společné znaky pro neziskový sektor, respektive pro organizace, ze kterých se neziskový sektor skládá.

Mezi tyto společné rysy, které mj. vycházejí také z výše zmíněného diferencování pojmosloví, patří označení, že jde o organizace, které jsou do určité míry institucionalizovány, ať se jedná o existenci zaměstnanců, vnitřních pravidel nebo jiné organizační činnosti, např. ve formě schůzí.³ Jejich existence velmi často vychází z principu samořízení společnosti a schopnosti vzájemného usměrňování jednání společenství lidí.⁴ Další podstatnou charakteristikou je soukromoprávní povaha, což se projevuje mj. oddělením od státní správy. Z toho plyne, že neziskové organizace nejsou součástí státní správy ani nijak řízeny státními úředníky. Základem je, že podstatná část struktury neziskových organizací je soukromá. Dalším podstatným znakem je, že nerozdělují zisk, což nutně neznamená, že by nemohly dosáhnout zisku v rámci své činnosti, ale pokud nějaký získají, musí ho opětovně použít na cíle a činnosti dané posláním organizace, nikoli ho převést na vlastníky či zaměstnance organizace. Jsou samosprávné čili autonomní, z čehož plyne jejich schopnost vést svou vlastní činnost, vytvoření svých interních pravidel řízení, tedy nejsou ovládány nikým zvenčí. Dále jsou dobrovolné, kdy dobrovolnost je pátým společným znakem dle sociologa Salamona, který vychází z nepovinné činnosti, ať již ve formě účasti na konkrétních aktivitách nebo ve vedení organizace.⁵ Dobrovolnost je typickým znakem tohoto sektoru, vychází z toho, že jejich činnost je založena na určité dobrovolné bázi.

² DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii. 2., aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-103-3, str.21.

³ FRIČ, Pavol. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1, str. 11-12.

⁴ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii. 2., aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-103-3, str.20.

⁵ FRIČ, Pavol. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1, str. 11-12.

Celý sektor a organizace v něm hrají důležitou roli ve společnosti. Všechny organizace jsou ekonomickými subjekty, které vstupují na trh v rámci poptávky a nabídky, což představuje významný ekonomicky – národohospodářský – přínos.⁶

1.3 Členění v rámci národního hospodářství

Aby došlo k pochopení, na jakém základě neziskové organizace pracují, existují a obecně fungují, je důležité si stanovit mantinely, ve kterých svoji činnost vyvíjí a plní tak své cíle ve vztahu k občanské společnosti. Tento prostor je určen v rámci národního hospodářství, kdy v různých dostupných odborných zdrojích jsou znázorněna rozličná kritéria, podle kterých národní hospodářství lze členit. Pro svou práci jsem zvolila členění podle principu financování a na něj navazující členění podle švédského ekonoma Pestoffa.

1.3.1 Dle principu financování

Z hlediska principu financování je možné členit národní hospodářství podle níže uvedeného schématu⁷

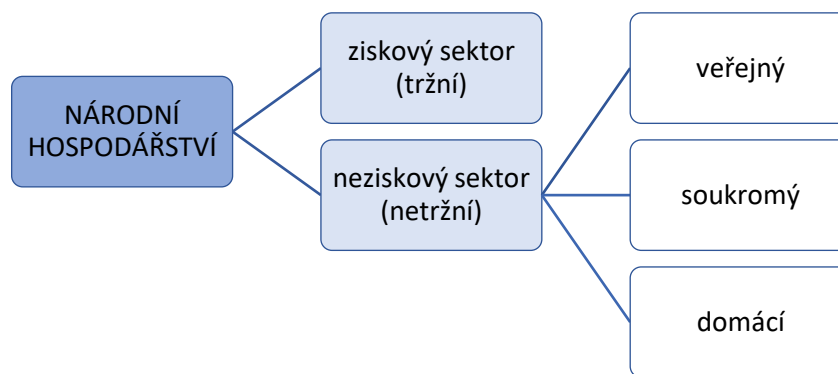

Schéma 1 Členění národního hospodářství z hlediska principu financování – vlastní zpracování

Ziskový či tržní sektor je financován z prostředků získaných subjekty ziskového sektoru z prodeje statků za tržní cenu, kterou vytváří na základě poptávky a nabídky. Funkcí tohoto sektoru je zisk. Neziskový sektor, který lze označit také jako netržní, je část národního hospodářství, kdy prostředky k financování své činnosti jdou z tzv. přerozdělovacích procesů, jejichž principy vycházejí z veřejných financí. Cílovou funkcí zde není zisk, ale *přímé dosažení užitku*,

⁶ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii. 2., aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-103-3, str.21.

⁷ Pramen: Strecková, X., Malý, I a kol.: *Veřejná ekonomie pro školu i praxi*, Computer Press, Praha 1998

který má zpravidla podobu veřejné služby. Neziskový veřejný sektor je financován z veřejných financí, spravuje ho veřejná správa a samozřejmě je vystavený veřejné kontrole. Prostřednictvím poskytováním veřejné služby je dosahována cílová funkce. Neziskový soukromý sektor nebo též ozn. jako třetí sektor, má za cíl dosažení přímého užítku, je financován ze soukromých financí, s tím že se příspěvky z veřejných financí nevylučují. Financují ho zpravidla fyzické nebo právnické osoby, které dobrovolně vkládají své finanční prostředky do statků pro předem vymezené činnosti, ale neočekávají, že jim jejich vklad přinese zisk. A v neposlední řadě uvedený sektor domácností má významnou roli vzhledem ke svému začlenění do koloběhu finančních toků a vstupem na trh produktu, faktorů a kapitálu.⁸

1.3.2 Podle Pestoffa

Švédský ekonom Victor A. Pestoff využívá pro objasnění rozdělení národního hospodářství na sektory, které jsou uvedeny výše v rámci principu financování, formu trojúhelníku, který následně právě tyto čtyři sektory vytvoří. Toto uspořádání má mj. výhodu v tom, že ze struktury trojúhelníku lze snadno *vyčíst základní charakteristiky organizací, které v jednotlivých sektorech působí.* Podstata trojúhelníkového znázornění je založena na základě vzájemně navazujících fází, kde se postupně spojují a doplňují již uvedené sektory. První fází je vytvoření v horní části trojúhelníku veřejného sektoru, kdy spodní část trojúhelníku je zatím charakteristická tím, že plní soukromoprávní či privátní funkci.

Ve druhé fázi se v pravé části konstrukce zobrazí soukromý – ziskový, tržní – sektor, který je neměnný, levá strana je připravena pro následné doplnění. Ve třetí fázi se vymezuje sektor domácností. Konečnou fází je konglomerát tří předcházejících fází k vymezení prostoru patřící soukromému neziskového sektoru, který lze nazvat také jako sektor nevládních neziskových organizací, nebo též ozn. jako třetí sektor⁹. Poslední fáze doplňuje zóny, ve kterých dochází k překrývání činností či posláním jednotlivých organizací ve vymezených sektorech. Tyto organizace lze následně členit na hraniční či smíšené.¹⁰

⁸ REKTOŘÍK, Jaroslav. *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení. 3., aktualiz. vyd.* Praha: Ekopress, 2010. ISBN 978-80-86929-54-5, str. 13-14.

⁹ Jako první sektor je označen sektor ziskový – tržní a za druhý sektor je považován sektor veřejný – netržní.

¹⁰ REKTOŘÍK, Jaroslav. *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení. 3., aktualiz. vyd.* Praha: Ekopress, 2010. ISBN 978-80-86929-54-5, str. 13-16.

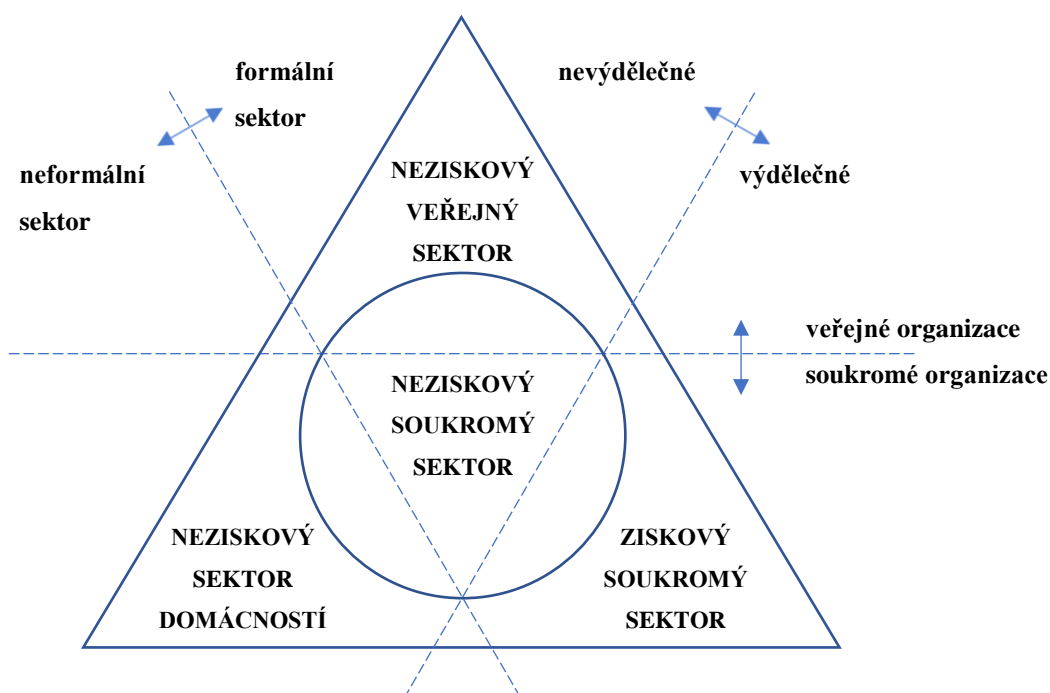

Schéma 2

Členění národního hospodářství podle Pestoffa – vlastní zpracování

Právě výše uvedený Pestoffův trojúhelník¹¹ je výstižnějším kritériem pro označení organizací vyskytujících se v neziskovém sektoru a jsou označovány podle iniciátora jejich vzniku. Dělí se na soukromé – vznikající rozhodnutím soukromého subjektu, ať už fyzické nebo právnické osoby, nebo veřejné – vznikající rozhodnutím instituce veřejného sektoru – státu. Ve výsledku se jedná o soukromé neziskové a veřejné neziskové organizace. Ale ani toto rozdělení není ideální, neboť nezahrnuje všechny druhy organizací, které se v praxi objevují. Jak je uvedeno výše, Pestoffův trojúhelník se s těmi organizacemi, které nezapadají do rozdělení, vypořádává tak, že jejich existenci přiznává v podobě hraničních nebo smíšených organizací. Jedná se například o státní podniky, které zakládá státní instituce za účelem zisku – například usnesením vlády, což zakládá jejich veřejnost a ziskovost.¹² Je zřízen za účelem podnikání některou z institucí veřejného sektoru a obhospodařuje státní majetek.¹³ Dále se může jednat například o veřejné vysoké školy, které jsou založeny zvláštním zákonem, kdy tyto skutečnosti zdůrazňují veřejný charakter organizace a zároveň v případě legislativy upravující vysoké školy určitou absolutní samostatnost obvyklou u soukromých organizací.¹⁴

¹¹Pramen: podle Pestoffa, 1995

¹² DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii. 2., aktualizované vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-103-3, str.19-21.

¹³ REKTOŘÍK, Jaroslav. *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení. 3., aktualiz. vyd.* Praha: Ekopress, 2010. ISBN 978-80-86929-54-5, str. 17.

¹⁴ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii. 2., aktualizované vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-103-3, str.19-21.

Do sektoru domácností zasahuje soukromý sektor tak, že dochází k vytvoření spolků, skupení – lze souhrnně označit jako organizace či instituce – mající neformální charakter, protože nebyly založeny podle platné legislativy. Zpravidla se jedná o spolky s charitativním zaměřením, případně se zaměřením na využití volného času dětí a mládeže. Může se jednat i o neformální spolky označené jako sousedské či rodinné.

Do sektoru ziskového – tržního – zasahuje soukromý sektor tak, že jsou například zakládány akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným nebo družstva, které mají poslání v realizaci služeb v oblasti charity, vzdělávání, sportu apod.¹⁵

Souhrnně lze neziskové organizace charakterizovat za pomoci několika znaků. Tyto organizace jsou institucionalizované, jelikož mají jistou organizovanost bez ohledu na to, zda jsou nebo nejsou formálně či právně registrovány. Dále jsou soukromé, protože jsou institucionálně odděleny od státní správy, ani je státní správa nezřizuje. Dalším znakem je neziskovost ve smyslu rozdělování zisku.¹⁶ Pojem „neziskový“ je spoustou autorů a odborníků kritizován z hlediska nepřesného překladu výrazu „non-profit“. Je těžké dohledat český ekvivalent, avšak se v tomto ohledu spíše přiklání k označení „nevýdělečný“ ve smyslu „není za účelem dosahování zisku“, neboli nejsou založeny za účelem podnikání, předmětem zkoumání není žádný „nezisk“. I přes určitou poukázanou nesprávnost a nevhodnost použití pojmu „neziskový“, se i nadále jedná o běžně používaný pojem a společně s označením „nevýdělečný“ je i hojně využíván.

Další společným znakem je to, že jsou samosprávné a nezávislé – *self-governing* – používají vlastní postupy a mají vlastní struktury, které umožňují kontrolu svých činností, nejsou ovládané zvenčí, ale jsou schopny řídit sami sebe. Neziskové organizace nekontroluje ani stát. Dobrovolnost je dalším společným znakem, protože využívají dobrovolnou účast na svých činnostech. Ta může mít různou formu. Jedná se například o neplacenou práci pro organizaci, dary apod.

Funkcí nestátních neziskových organizací a jeho organizací je role socializační nebo participační. Z toho plyne skutečnost, že občanům je umožněno pomocí těchto organizací vykonávat své právo sdružovací, aktivně se podílet na výkonu demokracie a kontroly státní moci, uspokojovat své potřeby, či působit osvětově. I přesto, že nestátní neziskové organizace svou činnost financují mj. také z veřejných rozpočtů, přispívají ke snížení celkových výdajů státu. Důvodem

¹⁵ REKTORÍK, Jaroslav. *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Ekopress, 2010. ISBN 978-80-86929-54-5, str. 17-18.

¹⁶ REKTORÍK, Jaroslav. *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Ekopress, 2010. ISBN 978-80-86929-54-5, str. 22.

je především to, že zajišťují činnosti, které by jinak obstarával stát. Nejenže rozšiřují nabídku zaměstnání na trhu práce, ale roste rovněž počet pracovníků v tomto sektoru, na úkor sektoru státnímu neziskovému. Což například rozměňuje množství pracovníků ve veřejném sektoru.¹⁷

1.4 Prospěšnost neziskových organizací

Neziskové organizace přispívají k veřejnému blahu tím, že slouží účelům, které často přesahují soukromý prospěch svých členů. V tomto případě můžeme dělit neziskové organizace na dvě skupiny dle míry plnění kritéria veřejného prospěchu na organizace vzájemně prospěšné a organizace veřejně prospěšné. Rozdíl mezi těmito skupinami tkví v cíli či účelu, kdy v prvním případě je hlavním cílem sloužit zájmům svých členů – tzn. uzavřenému okruhu osob, které jsou členy organizace. V druhé skupině platí, že hlavním účelem je poskytování veřejně prospěšných služeb a služba obecným zájmům. Tyto organizace fungují pro širokou veřejnost – tzn. pro všechny, kteří tuto službu potřebují.¹⁸

Možná je na místě zmínit, že otázka veřejné prospěšnosti, vzájemné prospěšnosti nebo i otázka veřejného zájmu a jejich realizace není vyhrazena jen veřejné moci a subjektům, které si vláda sama zřídí. I soukromé neziskové organizace zde mohou veřejně či vzájemně prospěšné činnosti vykonávat. Obsahové vymezení pojmu veřejné prospěšnosti neexistovalo a nebylo ani v teorii jasně definováno, což se změnilo v České republice od roku 2012, když vznikl OZ.¹⁹

V právní úpravě veřejné prospěšnosti v OZ došlo zákonem č. 303/2017 Sb. ke změnám s účinností k 1.1.2018 a to takovým, že byly zrušeny § 147 až 150 OZ. Nadále zůstává § 146 OZ, který zní: *Veřejně prospěšná je právnická osoba, jejímž posláním je přispívat v souladu se zakladatelským právním jednáním vlastní činností k dosahování obecného blaha, pokud na rozhodování právnické osoby mají podstatný vliv jen bezúhonné osoby, pokud nabyla majetek z pozitivních zdrojů a pokud hospodárně využívá své jmění k veřejně prospěšnému účelu.*

Tato definice, vycházející z ustanovení § 146 OZ v současné době zakotvuje charakter veřejně prospěšných NNO.²⁰

¹⁷ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii. 2., aktualizované vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-103-3, str.22.

¹⁸ FRIČ, Pavol. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University.* Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1, str. 12.

¹⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 303/2017 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti se zrušením statusu veřejné prospěšnosti.

²⁰ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii. 2., aktualizované vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-103-3, str. 23.

Koncept soukromého statusu veřejné prospěšnosti je v českém právním řádu nový. Byl zaveden z důvodu snahy o posílení postavení právnických osob, která se dotýká víceméně otázky „*obecného blaha*“.²¹ Právní úprava se pokouší také přispět k prohloubení důvěry veřejnosti v tzv. neziskový sektor. Veřejně prospěšný účel právnických osob odráží např. výkon vlastnického práva ohledně možného nakládání s dosaženým ziskem, jež musí být využíván k podpoře obecného blaha.

Veřejně prospěšná právnická osoba nemůže svůj zisk rozdělit bez dalšího mezi zakladatele, členy a společníky. Zavedením konceptu statusu veřejné prospěšnosti však dochází – oproti dosavadní úpravě – k podstatné změně a to k takové, že je pojmána jako „status“. To znamená, že k posouzení, zda se jedná o veřejnou prospěšnost, záleží na účelu právnické osoby, nikoli na právní formě.²²

1.4.1 Promítnutí veřejné prospěšnosti v dalších právní předpisech

V rámci rekodifikace soukromého práva se počítalo s přijetím zákona o statusu veřejné prospěšnosti, kdy právní úprava ustanovení OZ předpokládala, že na ni naváže a doplní ji. K přijetí zákona o statusu veřejné prospěšnosti nakonec nedošlo a jak je v této práci zmíněno výše, od 1.1.2018 došlo naopak k vypuštění několika ustanovení OZ týkající se veřejné prospěšnosti. Status veřejné prospěšnosti se odráží v několika dalších předpisech, je tím zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, stejně jako v zákoně č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

Také zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích využívá status veřejné prospěšnosti v případě možnosti osvobození od soudního poplatku, kdy je úmyslem zákonodárce veřejně prospěšné poplatníky od poplatku osvobodit. I přes zamítnutí zákona návrhu zákona o statusu veřejné prospěšnosti nejsou související ustanovení v zákoně o soudních poplatcích změněna.²³

²¹ Nemusí se jednat o blaho „všech“, jde spíše o zaměření na okruh osob, který není úzce vymezen.

²² Zvolený přístup je dle komentáře nakladatelství C. H. Beck k OZ zároveň plně kompatibilní mj. i s doporučením Výboru ministrů Rady Evropy členským státům o právním postavení nevládních organizací v Evropě, viz Doporučení č. 14 ze dne 10. 10. 2007, CM/Rec (2007)14.

²³ Komentář k ustanovení § 146 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 02.01.2018]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlge2c443c14zdamjls144dsx3qmyytinq>

2 Vývoj neziskových organizací

Důvody vzniku a existence neziskových organizací jsou dány mj. potřebami zabezpečit výkon veřejné správy, uplatnit základní lidská práva a svobody, mezi které patří svoboda sdružování a také zajištění pomoci bližním, jež vyplývá z lásky k lidem²⁴ či dobročinnosti, ozn. jako *filantropie*²⁵.

Člověka provází veřejný sektor od narození až do smrti, neboť se během svého života každodenně setkává s jeho existencí. Až na výjimky se každý občan narodí ve zdravotnických zařízeních, které jsou financovány z veřejného zdravotního pojištění. Z veřejných rozpočtů jsou také financovány školní, vědecká a kulturní zařízení, kde se lidé vzdělávají, to platí také pro zdravotnická zařízení, kde lékaři o lidi pečují. Občané přicházejí do styku během svého života s úředníky veřejné správy na úradech, s institucemi veřejného sektoru, zejména s armádou a policií nebo každodenně využívají služby technické infrastruktury, které jsou také podporované z prostředků veřejných financí.²⁶

Bohatá historie neziskových aktivit sahá až k samotným začátkům českých dějin. Kořeny dobročinnosti, humanitárních a charitativních činností vycházejí z křesťanské filosofie a jsou přírodně spojeny s křesťanským milosrdenstvím a s učením o lásce k bližním. Zde se jedná především o péči o chudé, sirotky, staré lidi a zdravotně postižené osoby. Počátky jsou spojeny v první řadě se založením chrámů, klášterů, s dotacemi na zařízení a udržování oltářů, kaplí apod.

Postupně docházelo k sekularizaci neziskových činností. Prvním zásahem byla husitská revoluce, která znamenala i první významné oslabení postavení katolické církve v rámci filantropie. Posílil se vliv městského stavu vznikem cechu a spolkového života tovaryšů a došlo k *odnáboženštění* dobročinnosti.

Teprve až po roce 1620 došlo k obnovení dominantního postavení katolické církve prostřednictvím podpory Habsburského státu formou tzv. rekatolizace. Její vliv se odrazil nejvíce

²⁴ TETŘEVOVÁ, Liběna. *Veřejná ekonomie*. Praha: Professional Publishing, 2008. ISBN 978-80-86946-79-5, str. 35.

²⁵ z řec. *filein*, milovat a *anthrópos*, člověk – láska k člověku

²⁶ TETŘEVOVÁ, Liběna. *Veřejná ekonomie*. Praha: Professional Publishing, 2008. ISBN 978-80-86946-79-5, str. 53-54.

v oblasti školství. Renesančními myšlenkami a humanismem stát upevňoval svou moc nad církví, až postupně docházelo k jejímu vytlačování z oblastí sociální péče a vzdělávání.²⁷

Za vlády Josefa II., v době osvícenství, se centralizovala sociální péče do rukou státu. Spousta klášterů byla zrušena, došlo ke zkonfiskování jejich majetku a jeho předání světské charitě a nadacím, které se věnovaly humanitární pomoci.²⁸ *„Josefinismem je spojeno také oslabení role církve v oblasti školství, a to jak ve vysokém školství, tak i na školách nižších stupňů. Nad univerzitní výukou byl ustanoven státní dozor místo církevních gymnázií byly zřizovány tzv. školy hlavní a školy městské. Ve vesnicích a menších městech se začala vytvářet síť triviálních škol, na nichž vyučovali absolventi škol normálních.“*²⁹

Novým impulsem pro rozvoj spolkové činnosti bylo Národní obrození, které navazovalo na modernizaci a liberalizaci veřejného života v éře pozdního absolutismu. Již z názvu vyplývá, že společenský život byl výrazně ovlivněn národnostními emancipačními snahami, jež se projevily také v oblasti filantropie a neziskových činností. Charitativní a spolková činnost byla upravena říšským zákonem o spolcích v roce 1867. Občané, nazývající se vlastenci, se snažili o získání kulturní a politické svobody, za tímto účelem právě v rámci emancipace vznikaly různé nové společnosti, nadace a spolky, které podporovaly umění, vědu, kulturu, vzdělávání. Mezi tyto spolky lze přiřadit spolky hasičů, tělocvičné, pěvecké spolky atd. V sedmdesátých letech vznikalo více než 3 000 různých spolků, jejich počet se postupem času zvyšoval.

Založením Československé republiky jako mnohonárodnostního státu v r. 1918 došlo k nárůstu spolkové a nadační činnosti na základě národnostního principu. Vznikaly například spolky české, německé, židovské, polské, rusínské aj. pro chudé studenty, sirotky atd., dále i řada neziskových organizací, které vycházely ze zahraničního vzoru, jako například Skaut, tramské osady apod. Dá se říci, že během trvání ČSR prožíval neziskový sektor svůj *zlatý věk*.

Zmíněný slibný vývoj v oblasti neziskového sektoru byl záhy přerušen německou okupací v r. 1938 a II. sv. válkou. Neziskové organizace byly reorganizovány na přísně centralizované a ostatní zrušeny. Po válce docházelo postupně k obnovování demokracie, nakonec se dařilo neziskové organizace postupně revitalizovat a získávaly tak znovu své významné společenské postavení. Takto došlo k obnovení přes 10 000 spolků. Zároveň došlo také k likvidaci

²⁷ FRIČ, Pavol. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1, str. 17.

²⁸ FRIČ, Pavol. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1, str. 17.

²⁹ Pavel Dostál, *Role církve, IN: Sborník textů mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*, CNP, ISS, Praha, říjen, 1999.

národnostní heterogenity občanských aktivit. Některé významné NO se dostaly pod silný vliv politických stran, jednalo se např. o Sokol, Svaz brannosti, Jednotný svaz českých zemědělců apod.

V roce 1948 se k moci dostala komunistická strana. S tím souvisí také omezení sdružování občanů na centrálně řízené masové organizace. Volené orgány NO byly nahrazeny výbory a protisocialistickými silami, majetek spolků a církevních organizací byl zkonfiskován a jednotlivé organizace byly sloučeny do „*dobrovolných organizací*“ Národní fronty. Na prvním místě mj. stála loajalita k režimu. Stát si vytvořil tzv. státní neziskový sektor skládající se z rozpočtových a příspěvkových organizací, z toho plyne, že služby, které poskytoval neziskový sektor, byly v oblastech školství, zdraví a sociální péče nahrazeny státem.

Doba politického uvolňování komunistického režimu a jeho státní kontroly a řízení organizací vyvrcholila pokusem o reformu režimu ozn. jako Pražské jaro 1968. V tomto období rostl zájem lidí o funkce ve veřejné sféře, dále docházelo k obnovení významných NO, jako byl Junák a Sokol, a dokonce byly iniciovány různé sbírkové akce a vznikaly nové politické organizace, které reagovaly na změnu politické a celkově společenské situace. Tuto lidskou iniciativu vzápětí přerušilo období normalizace navazující na vpád vojsk Varšavské smlouvy, kdy se poměry v neziskovém sektoru vrátily zpátky před rok 1960.

Po okupaci Československa nastalo období tzv. normalizace, společnost byla uvržena do hluboké deziluze, nastaly čistky a represe a desítky tisíc lidí byly propuštěny ze svých povolání, jejich děti neměly šanci studovat, cestovat, železná opona se opět zavřela a nastala nová vlna emigrace. Forma sdružování lidí byla povolena pouze v uznaných organizacích, která ale nebyla postavena toliko na principu svobody, ale šlo zde o povinné členství, což se dalo do jisté míry kompenzovat politickou neangažovaností, např. členství v KSČ. Právě výraz loajalitu se vyžadoval a odrážel se také ve spíše formální účasti v těchto organizacích. Odmítavý postoj k režimu se trestal nemožností studia, pracovního uplatnění či jinou sankcí. Ona masová emigrace a hledání náhradních způsobů pomáhaly lidem udržovat naději v občanské svobodě a šířila se tak nezávislá kultura, vedle ní hrálo značnou roli samizdatové hnutí.

Situace se postupně začínala měnit až v osmdesátých letech, kdy se iniciativa a aktivní činnost občanských sdružení začala rozšiřovat do všech oblastí života široké společnosti. Pád komunistického režimu v roce 1989 dal za vznik vlastní liberalizaci poměrů v neziskovém sektoru, která byla stvrzena přijetím zákon o sdružování občanů v roce 1990.³⁰

³⁰ FRIČ, Pavol. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1, str. 17-20.

3 Aktuální pohled na nevýdělečné organizace

NNO jsou organizace soukromého práva a samotné jejich vymezení vychází z právních norem typických pro NNO. Tímto vymezením se okruh právních norem, které ji naplňují, zužuje a podle tohoto považujeme za NNO několik právních forem soukromého práva, ke kterým bude pojednáno níže.³¹

3.1 Právnícká osoba neziskového charakteru

Neziskové organizace jsou právníckými osobami a jako takové mají právní osobnost³² (dříve označována jako právní subjektivita), kterou se rozumí způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti – to jim zaručuje být subjektem práva. Právní osobnost není omezena jen co do rozsahu činnosti právnícké osoby (v rámci předmětu), pak lze tuto vlastnost označit za generální subjektivitu. Neziskové organizace mají také svéprávnost³³ (před nabytím stávajícího OZ ozn. jako způsobilost k právním úkonům). Zatímco u fyzických osob může být svéprávnost omezena, u právníckých osob se rozsah právní osobnosti a svéprávnosti kryje.³⁴ Základním rozdílem mezi soukromoprávními a veřejnoprávními entitami je samozřejmě v jejich rozdělení mezi soukromou a veřejnou oblast, ale také v otázce zakladatele, odlišného způsobu vzniku, předmětu činnosti, účelu jejich existence či vzniku organizační struktury.³⁵

3.1.1 Ustavení a vznik

U právníckých osob neziskového charakteru je typický jejich průběh ve dvou fázích. První fází je ustavení – založení – právnícké osoby. V rámci této práce je nejtypičtějším založení prostřednictvím zakladatelského právního jednání, pro které se obligatorně vyžaduje písemná forma. Zákon dále stanoví minimální náležitosti, jako je název, sídlo, předmět činnosti,

³¹ Neziskovky CZ. *Fakta o neziskových organizacích. Typologie NNO v ČR podle Státní politiky vůči NNO v letech 2015 – 2020.* [online]. [cit. 02.02.2018] Dostupné z: http://www.neziskovky.cz/clanky/511_692/fakta_typy-neziskovych-organizaci/.

³² Podle ustanovení § 15 odst. 1 OZ je *právní osobnost způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti*. Dle § 15 odst. 2 je *svéprávnost způsobilost nabyvat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat)*.

³³ Dle ustanovení § 118 OZ *má právnícká osoba právní osobnost od svého vzniku do svého zániku*.

³⁴ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 31.

³⁵ DVORÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5., str. 268.

specifikace statutárních orgánů apod. Právní jednání je jednostranné nebo vícestranné v závislosti na tom, zda je právnická osoba založena jednostranně zakladatelskou listinou nebo naopak přijetím stanov nebo uzavřením jiné smlouvy.³⁶

Druhou fází je vznik právnické osoby, který je založen na základě zásady registrační a jejich vznik je tak vázán na zápis do veřejného rejstříku.³⁷ Podmínkou pro vznik je dokončení první fáze, tedy jejich ustavení. Zákonem není stanovena žádná lhůta pro období mezi první a druhou fází. Zároveň není ani stanovena doba existence právnické osoby, kdy může být založena na dobu neurčitou, což je také více méně pravidlem, nebo na dobu určitou.³⁸

Problematiku průběhu rejstříkového řízení a samotných rejstříků upravuje rejstříkový zákon³⁹, který reguluje rejstříky jako je spolkový rejstřík, nadační rejstřík, rejstřík ústavů, společenství vlastníků jednotek, obchodní a rejstřík obecně prospěšných společností. Do 31. 12. 2013 byla občanská sdružení – dnes spolky – vedena a zapisována do evidence občanských sdružení vedené Ministerstvem vnitra ČR. Problémem této evidence byl její polooficiální charakter, nebylo z ní přímo patrné, zda daný subjekt existuje a kdo za tento subjekt právně jedná.

Mezi principy typické pro veřejné rejstříky náleží princip formální publicity – *možnost nahlížet do rejstříků* – a materiální publicity – *ochrana důvěry třetích osob právně jednajících důvěřujíc údajům zapsaným v tomto rejstříku*.⁴⁰

3.2 Adaptační změny právní úpravy

Vzhledem k rekonstrukci soukromého práva se musely právnické osoby, které existovaly ještě před nabytím účinnosti OZ, adaptovat na novou právní úpravu. Pro tyto účely bylo zákonodárcem vytvořeno přechodné ustanovení v OZ⁴¹, kterým se stanoví, že s účinností OZ proti předešlé úpravě zákonem č. 40/1964 Sb., se na dříve vzniklé právnické osoby aplikuje ustanovení OZ. Právnickým osobám stanoví povinnosti do tří let od nabytí účinnosti OZ, tj. od 1.1.2017, přizpůsobit své zakladatelské právní jednání této právní úpravě a doručit jej

³⁶ Pro spolky je typické přijetí stanov, pro nadaci a nadační fond nadační listina, kterou může být zakladací listina nebo závěť, a pro ústavy zakladací listina pořízení pro případ smrti.

³⁷ Dle ustanovení § 126 odst. 1 OZ

³⁸ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 31-32.

³⁹ Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěrečnických fondů, ve znění účinném od 1.1.2018.

⁴⁰ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 32.

⁴¹ Jedná se o ustanovení § 3041 OZ.

rejstříkovému soudu. Pokud takto neučiní, a to ani po výzvě soudu, může být tato právnická osoba soudem zrušena a nařízena její likvidace.⁴²

3.3 Název právnické osoby

Jménem právnické osoby je její název, což je její pojmový znak a její základní identifikátor. V OZ je úprava obecných pravidel pro názvy právnických osob obsažena v § 132 – 135. *Název právnické osoby „musí odpovídat požadavkům na něj kladeným obecně závaznými právními předpisy... název má být proto zásadně pravdivý a přiměřený poměrům konkrétní právnické osoby; má být volen tak, aby byl veřejnosti srozumitelný a aby vůči ní nepůsobil klamavě.“*⁴³

Možnost volby vlastního názvu vyplývá pro právnické osoby z principu jejich statutární autonomie (týká se v zásadě osob soukromého práva), resp. ze zásady, vše je dovoleno, co není výslovně zakázáno. Název právnické osoby se uvádí v zakladatelském právním jednání a je obligatorní náležitostí organizace a nezbytnou formální náležitostí při zápisu do příslušného veřejného rejstříku. Právnická osoba je povinna jednat pod svým jménem a to pod takovým jménem, který je uveden v zakladatelském dokumentu a zapsán ve veřejném rejstříku. Pokud z právního jednání nebude patrné, za kterou právnickou osobou je v konkrétním případě jednáno, může dojít k nesrozumitelnosti, respektive neurčitosti právního jednání. Nicméně z rozhodovací praxe soudů bylo dovozeno, *že je-li z právního úkonu zřejmé, o jaký subjekt jde, nemá to za následek neplatnost právního úkonu.*⁴⁴ Totožnost osoby může být specifikována například identifikačním číslem nebo sídlem.

Úprava je založena na třech zásadách. Jedná se o distinktivitu – odlišitelnost, nezaměnitelnost, rozlišovací způsobilost. Dále o zásadu zákazu klamavosti názvů a jako třetí je uváděna zásada přípuštění použití jména člověka v názvu právnické osoby jiné, ovšem pouze za stanovených podmínek. První dvě zásady byly dříve uplatněny ve vztahu k obchodním firmám podnikatelů, ale nyní jsou obecnými zásadami pro tvorbu názvů všech soukromoprávních právnických osob. Název musí odlišovat právnické osoby od sebe, respektive jednu právnickou osobu od druhé, ale také od orgánu veřejné moci, institucí, mezinárodních organizací apod. Název má

⁴² DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 37-38.

⁴³ Rozsudek NSS ze dne 20. 5. 2010, sp. zn. 7 As 28/2010-102.

⁴⁴ Usnesení NS ze dne 15. 12. 1998, sp. zn. 33 Cdo 2272/98.

specifikovat danou právnickou osobu.⁴⁵ Jak plyne z judikatury soudů: *Aby název právnické osoby byl dostatečným identifikačním a distinktivním znakem, musí být zvolen tak, aby byl především způsobilý právnickou osobu individualizovat.*⁴⁶ Samozřejmě platí obecně formulované firemní zásady individuality – odlišnosti – názvu, jeho pravdivosti, přiměřenosti, jasnosti a jednotnosti. Argumentem pro podporu výše uváděného tvrzení může být fakt, že neziskové organizace mohou podnikat či vykonávat jinou výdělečnou činnost.⁴⁷

Jméno člověka v názvu je třetí ze zásad a upravuje možnosti pro uvedení jména člověka v názvu právnické osoby.⁴⁸ Pro užití jména osoby v názvu spolku musí být splněny dvě podmínky a to kumulativně. Jedná se o objektivní podmínku – zvláštní vztah spolku k tomuto člověku. V tomto případě se bude jednat o zakladatele, člena orgánu nebo významného donátora. Ve druhém případě se jedná o subjektivní podmínku, tedy o souhlas osoby s uvedením jména v názvu. V případě smrti osoby, pak musí souhlasit osoba v zákonem stanovené posloupnosti.⁴⁹ Zákon dále stanoví, že název musí obsahovat označení právní formy.

3.3.1 Změna názvu v rámci rekonstrukce soukromého práva

Ne všechny neziskové organizace vzhledem k rekonstrukci soukromého práva nesou stejný název, který by byl s aktuální právní úpravou v souladu. Možnou existenci nesouladu řeší přechodné ustanovení OZ v § 3042: *Odporuje-li název právnické osoby ustanovením tohoto zákona, přizpůsobí právnická osoba svůj název požadavkům tohoto zákona do dvou let ode dne nabytí jeho účinnosti. Není povinna tak učinit tehdy, jsou-li pro to důležité důvody, zejména užívala-li právnická osoba svůj název dlouhodobě a je-li pro ni tak příznačný, že jeho zaměnitelnost nebo klamavost nelze rozumně předpokládat.* Z toho plyne, že zdaleka ne všechny stávající neziskové organizace budou splňovat v rámci užívání názvu zákonné požadavky. Byla jim dána lhůta do dvou let od nabytí účinnosti OZ, tj. do 1.1.2016, aby se přizpůsobily požadavkům zákona. Ale zákonodárce také myslí na případy, kdy organizace, která užívá svůj název

⁴⁵ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 38-39.

⁴⁶ Rozsudek NSS ze dne 15. 7. 2010, sp. zn. 7 As 51/2010-63.

⁴⁷ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 40-42.

⁴⁸ Podle ustanovení § 133 odst. 1 OZ platí, že název může obsahovat jméno člověka, k němuž má právnická osoba zvláštní vztah. *Je-li člověk živ, lze užít jeho jméno v názvu právnické osoby jen s jeho souhlasem; zemřel-li, aniž dal souhlas, vyžaduje se souhlas jeho manžela, a pokud není, souhlas zletilého potomka, a pokud není on, souhlas předka.*

⁴⁹ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 41-43.

dlouhodobě a v případě změny by jí to způsobilo dalekosáhlé negativní důsledky v případě vnímání této organizace. Uvedenou výjimku lze aplikovat jen z důležitých důvodů a kdy nelze klamavost ani zaměnitelnost rozumně předpokládat. *Může se tak jednat např. o Fond ohrožených dětí, Českou radu dětí a mládeže, Českomoravskou mysliveckou jednotu, Klub českých turistů, Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska, Pionýr apod. Tyto vybrané neziskové organizace nebudou muset měnit svůj název, jelikož splňují kritéria zákonné výjimky uvedené v § 3042 věta druhá NOZ. Jedná se o tradiční názvy.*⁵⁰

3.3.2 Ochrana institutu názvu

Též název právnické osoby musí být v určitých případech chráněn. Zde se aplikuje ustanovení § 135 OZ. Právnické osoby mají právo na ochranu názvu před neoprávněným použitím a právo na ochranu dobré pověsti. Dle aktuální úpravy v OZ jsou stanoveny tři skutkové podstaty zásahu do práva k názvu: je jím zpochybnění práva k názvu, neoprávněný zásah s následkem újmy a neoprávněné užití názvu. Dle názoru soudu může *neoprávněné použití názvu právnické osoby zahrnovat jedno ze dvou typických deliktních jednání. Jednak lze do práva právnické osoby k jejímu názvu zasáhnout tak, že si jiná osoba zvolí název (nebo obchodní firmu) vůči tomuto názvu již zaměnitelné, jednak může dojít k tomu, že delikvent používá názvu právnické osoby, aniž tu je nějaká souvislost s jeho vlastním jménem (názvem, obchodní firmou).*⁵¹

U druhé skutkové podstaty je vymezen zásah (útok), tak jak by měl vypadat, kým by měl být veden apod. Neoprávněný zásah tak může být veden kýmkoli a jakýmkoliv způsobem, důležitým kritériem je absence oprávnění útočnicka, a tento zásah má za následek vznik újmy spolku. Na toto místo by bylo možné přiřadit např. *veřejné znevažování či zesměšňování názvu organizace.*

Třetí skutkovou podstatu, která, jak bylo již uvedeno, přechází z dosavadní právní úpravy, je neoprávněné užití názvu. *Za neoprávněné užití názvu právnické osoby je považováno jednání spočívající v použití názvu právnické osoby bez toho, aby přitom existovala souvislost se jménem toho, kdo název právnické osoby použije, či jednání, při němž si jiná osoba zvolí název s názvem právnické osoby zaměnitelným.*⁵²

⁵⁰ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 46-48.

⁵¹ usnesení NS ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 23 Cdo 5152/2008

⁵² usnesení NS ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 23 Cdo 5152/2008

Zde je na místě uvést případ, kdy právnická osoba organizovaná na územním principu, bude mít v názvu označení územního samosprávného celku. Soudní praxe se této možnosti věnovala v rámci podnikatelské sféry, ale v případě možnosti neziskových organizací podnikat či vykonávat jinou výdělečnou činnost, bude možné jejich výklad aplikovat také na ně,⁵³ *kdy v názvu právnické osoby bylo užito slovní spojení „Ústecký kraj“.* Soud nepřisvědčil argumentům žalované, že slovní spojení „Ústecký kraj“ v jeho firmě je pouze geografickým označením území, v němž realizuje svou hospodářskou činnost, ba právě naopak „užití názvu ‚kraje‘ pro podnikatelské účely je neoprávněným zásahem do oprávněných zájmů ‚kraje‘, neboť takové označení ‚kraje‘ navozuje pro třetí osoby jistou souvislost s právnickou osobou ‚Ústecký kraj‘“, avšak žádná vazba mezi žalovanou právnickou osobou a Ústeckým krajem (vyšším územním samosprávným celkem) v tomto případě neexistovala. V tomto případě došlo k přivození nebezpečí záměny, což je v rozporu s výše uvedeným.⁵⁴

Dále lze ještě shrnout, že uvedený zákaz se *nebude vztahovat na případy, kdy nezisková organizace má v názvu geografické označení určitého území (obec, město, kraj), avšak nevykonává vedlejší hospodářskou činnost.* Nebo v případě pobočného spolku, kdy *pobočný spolek má ve svém názvu příznačný prvek (případně i celý název) hlavního spolku a dále (z důvodu členění organizační struktury hlavního spolku) geografické označení určitého území a tento pobočný spolek vykonává vedlejší hospodářskou činnost.*⁵⁵

3.4 Sídlo

Po názvu je důležitým identifikačním znakem a obligatorní součástí zakladatelského jednání sídlo. Zapisuje se do veřejného rejstříku. Právní úpravu sídla nalezneme v § 136 OZ. Z čehož plyne, že se sídlo určí právnické osobě při jejím ustavením. Pokud se právnická osoba zapisuje do veřejného rejstříku, postačí, pokud zakladatelské právní jednání uvede název obce, kde je sídlo právnické osoby. Následně pak do veřejného rejstříku však právnická osoba navrhne zapsat plnou adresu sídla, jak vyplývá z ustanovení § 136 odst. 2 OZ.

V rámci zápisu do veřejného rejstříku je součástí návrhu na zápis pak dle § 14 rejstříkového zákona doložení právního důvodu užívání prostor, v nichž je umístěno sídlo. *V zásadě jsou možné tři způsoby doložení právního důvodu:* vlastnické právo k objektu, smlouva (nájemní,

⁵³ rozsudek NS ze dne 13. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2667/2008

⁵⁴ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 48-53.

⁵⁵ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 53.

o výpůjčce apod.), nebo písemné prohlášení vlastníka nemovitosti nebo jednotky, kde jsou prostory umístěny, že s umístěním sídla právnické osoby souhlasí.⁵⁶

3.5 Účel a činnost

Dle aktuální úpravy OZ je dáno, že každá právnická osoba musí mít nějaký účel a za nějakým účelem má být založena. Účel je smyslem existence právnické osoby, jejím zájmem. K tomu, aby dosáhla právnická osoba svého účelu, musí vykonávat nějakou činnost.

3.5.1 Vymezení účelu neziskové organizace

Ze zákonného hlediska lze účel neziskových organizací vymezit následovně.⁵⁷

§ 214 OZ

(1) Alespoň tři osoby vedené společným zájmem mohou založit k jeho naplňování spolek jako samosprávný a dobrovolný svazek členů a spolčovat se v něm.

§ 306 OZ

Zakladatel zakládá nadaci k trvalé službě společensky nebo hospodářsky užitečnému účelu. Účel nadace může být veřejně prospěšný, spočívá-li v podpoře obecného blaha, i dobročinný, spočívá-li v podpoře určitého okruhu osob určených jednotlivě či jinak.

§ 394 OZ

Zakladatel zakládá nadační fond k účelu užitečnému společensky nebo hospodářsky.

§ 402 OZ

Ústav je právnická osoba ustavená za účelem provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky. Ústav provozuje činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za podmínek předem stanovených.

⁵⁶ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 55.

⁵⁷ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 57.

Účelem budou zpravidla nějaké obecně prospěšné ideje či vize, smyslem existence pak bude jejich naplňování. Titulem, tedy právním důvodem, pro založení neziskové organizace bude její účel, který je pro neziskovou organizaci velmi důležitý, zejména pro její postavení navenek a pro její vztah se třetími osobami. To, jak definuje svůj účel, je jakýmsi posláním neziskové organizace o povaze a záměrech. Třetí osoby získají povědomí o její činnosti a povaze právě na základě zápisu tohoto dalšího obligatorního znaku do příslušného rejstříku. Účel by zde měl být vymezen dostatečně konkrétně, aby nedošlo ke zmatení veřejnosti o povaze neziskové organizace, respektive účelu a aktivit, které tento subjekt vykonává.⁵⁸

Zákonodárce také nezapomíná na vymezení zakázaného účelu. Dá se říci, že zákon zakladatelům dává volnou ruku při výběru jejího účelu, jen stanoví mantinely, za jakým účelem již neziskovou organizaci založit nelze. Zde vycházíme z ustanovení § 145 odst. 1 OZ, ze kterého plyne, že právnickou osobu nelze založit za účelem *popření nebo omezení osobních, politických nebo jiných práv osob pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení, rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti, podpory násilí nebo za účelem řízení orgánu veřejné moci nebo výkonu veřejné správy bez zákonného zmocnění*. V odstavci druhém zmiňovaného ustanovení je ještě dodáváno, že se zakazuje založit právnickou osobu ozbrojenou nebo s ozbrojenými složkami, ledaže by toto založení zřídil výslovně jiný zákon.

Obecně lze shrnout, že zákon zakazuje založit právnickou osobu za účelem porušování práv nebo dosažení nějakého cíle nezákonným – zakázaným – způsobem. Zakladatelské právní jednání, jímž by byla založena nezisková organizace se zakázaným účelem, by bylo podle § 580 OZ absolutně neplatné, protože odporuje zákonu. K založení právnické osoby by tedy nedošlo. Důležité je také zmínit konstatování NSS, který prohlásil, že *proti takto extrémním názorům a sdružením založeným k jeho šíření lze proto cestou represe ze strany orgánů veřejné moci (zrušení) zasáhnout až tehdy, vznikne-li nikoli jen hypotetické nebezpečí, že uvedené extrémní názory či jejich důsledky mohou být skutečně prosazovány či realizovány. NSS tak judikoval, že je třeba určité intenzity nebezpečí prosazování či realizace extrémních (protiprávních) názorů, aby mohl nastoupit represivní krok v podobě zrušení příslušného subjektu.*⁵⁹

⁵⁸ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 57-58.

⁵⁹ rozsudek NSS ze dne 28. 8. 2009 sp. zn. 7 As 29/2008-104.

3.5.2 Veřejný a soukromý účel

Jak již bylo uvedeno výše, právnickou osobu lze založit za veřejným – *veřejně prospěšným* a soukromým – *vzájemně prospěšným* účelem. V případě spolků platí, že mohou být založeny i veřejně prospěšnému účelu, je rozhodné, zda společný zájem má povahu veřejného nebo soukromého zájmu. *Společným zájmem tak mohou být společné vycházky členů do přírody (turistika), kdy k tomuto účelu spolek nepotřebuje žádnou veřejnost a aktivity koná pouze pro své členy (dovnitř spolku). Ve veřejném zájmu může být např. ochrana zájmů různých znevýhodněných skupin (spotřebitelé, handicapovaní, sociálně znevýhodněné, oběti trestných činů), poskytování sociálních služeb (formou veřejné služby navenek) apod.* Tento názor je obecně považován za správný, protože v žádném právním předpisu není činnost spolku nuceně směřována pouze ke svým členům.

OZ upravuje také dobročinný účel. Znakem je podpora určitého okruhu osob určených jednotlivě či jinak. Z důvodu stejného zaměření ho lze zařadit jako určitý typ veřejně prospěšného účelu, ale s tím rozdílem, že má jiné vymezení či konkretizaci oprávněných (podporovaných) osob. Toto ustanovení dává možnost pro založení tzv. rodinných nadací, jejichž účelem je podpora osob, které jsou blízké zakladateli.

3.5.3 Předmět činnosti

Předmět činnosti stanoví, které konkrétní aktivity vedou k naplnění účelu (poslání) organizace. Může se být chápán jako soubor prostředků a určitých agend, prostřednictvím kterých hodlá organizace svému účelu dosáhnout. Pro lepší pochopení pojmosloví lze účel přirovnat k pojmu cíl a předmět činnosti k prostředku. U neziskových organizací bude patrné, že účelu mohou dosahovat více cestami, a to buď prostřednictvím hlavní činnosti – přímo, nebo nepřímo prostřednictvím vedlejší činnosti. Například pokud bude účelem právnické osoby *ochrana zvířat*, pak předmět činnosti bude spočívat v konání přednáškových a osvětových činností, provozu útulku či záchrané stanice, poradenských a konzultačních službách pro majitele zvířat, pořádání kurzů, školení, seminářů apod.⁶⁰

⁶⁰ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 68-69

Rejstříkový zákon nabízí alternativy zápisu požadovaných skutečností, konkrétně se *do veřejného rejstříku zapíše ... předmět činnosti nebo podnikání nebo vymezení účelu osoby*.⁶¹

S ohledem na fungování neziskových organizací je pro právní styk s třetími osobami apod. důležité vymežit nejen účel těchto subjektů, ale také formulace činností, prostřednictvím kterých tohoto účelu dosahuje.⁶²

3.5.3.1 Hlavní činnost

Za hlavní činnost lze považovat aktivity, pro které byla nezisková organizace založena. Pojmem činnost je třeba rozumět soubor aktivit, projektů, akcí či agendy, které jsou jednak zakotveny v zakladatelském právním jednání a jednak jsou souhrnem aktivit, kterými naplňuje organizace svůj účel. Hlavní činností může být cokoli, co odpovídá zájmu, pro který byla organizace založena. Zakladatelé si specifikaci hlavní činnosti zapíší v rámci zakladatelského právního jednání, je tedy na nich, protože zákon nikde přesně nestanoví druhy hlavních činností či jejich náplň.

Dělení činnosti na hlavní a vedlejší má význam v několika aspektech, zejména pro účely daňové a účetní, nebo také při posuzování volby právní formy subjektu. Ze zkušeností bude vhodné, aby nezisková organizace formulovala hlavní činnosti alespoň rámcově. Podobně jako u živnostenského zákona v případě podnikatelů bude také vhodné, aby podobně stručně byl vymezen předmět činnosti i u neziskových subjektů.⁶³

Není nutné, aby byla hlavní činnost vymezena taxativně. Pokud si nezisková organizace stanoví nějaký rámec činností, není nezbytné, aby musela během své činnosti nějak dbát nebo sledovat, aby nedošlo k jejímu překročení. Pokud by vykonávala nějaké činnosti, které nejsou přesně vymezeny v jejím předmětu činnosti, nejedná se v žádném případě o nelegální činnost nebo o neplatné právní jednání. Pokud k takovému vybočení z předmětu činnosti dojde, je třeba užít ustanovení § 5 odst. 2 OZ, který stanoví, že *proti vůli dotčené strany nelze zpochybnit povahu nebo platnost právního jednání jen proto, že jednal ten, kdo nemá ke své činnosti potřebné oprávnění, nebo komu je činnost zakázána*. Zmíněné ustanovení je projevem jedné ze základních zásad a to zásady, že „*uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného*“⁶⁴ Sleduje se zejména důvěra v právní styk, právní jistota a ochrana

⁶¹ v § 25 odst. 1 písm. b) rejstříkového zákona

⁶² DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 68-69.

⁶³ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 70-72.

⁶⁴ Ustanovení § 1 odst. 1 věta druhá OZ

třetích osob. Nebude tím ale dotčena případná odpovědnost a možnost udělení sankce, kterou stanoví veřejnoprávní předpisy.

Základní zásadou, na které stojí existence neziskových organizací je, že mohou být založeny jen za účelem nevýdělečným, o čemž bylo krátce pojednáno v kapitolách výše. Nicméně tato zásada se promítla také do právní úpravy u jednotlivých právních forem neziskových organizací.⁶⁵

§ 217 OZ

(1) Hlavní činností spolku může být jen uspokojování a ochrana těch zájmů, k jejichž naplňování je spolek založen. Podnikání nebo jiná výdělečná činnost hlavní činností spolku být nemůže.

§ 306 OZ

(2) Zakazuje se založit nadaci sloužící výlučně výdělečným cílům.

§ 307 OZ

(1) Nadace může podnikat, pokud podnikání představuje pouhou vedlejší činnost a výtěžky podnikání slouží jen k podpoře jejího účelu; nadace však podnikat nesmí, pokud to zakladatel v nadační listině vyloučil. Za stejných podmínek může nadace převzít vedení obchodní společnosti.

§ 403 OZ

Provozuje-li ústav obchodní závod nebo jinou vedlejší činnost, nesmí být provoz na újmu jakosti, rozsahu a dostupnosti služeb poskytovaných v rámci hlavní činnosti ústavu. Zisk může ústav použít jen k podpoře činnosti, pro niž byl založen, a k úhradě nákladů na vlastní správu.

Aby mohla být výdělečná činnost součástí hlavní činnosti spolku, musí být kumulativně splněny dvě základní podmínky. Za prvé tato činnost má být prostředkem dosahování hlavního účelu spolku, ke kterému byl založen, a který je specifikován ve stanovách. Za druhé tato výdělečná činnost nemá dosahovat takové intenzity, aby ji bylo možné považovat za činnost „srovnatelnou s podnikáním“, tedy za soustavnou činnost provozovanou za účelem dosažení zisku.

⁶⁵ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 70-73.

Měřítkem pro určení, kdy se bude jednat o činnost vykonávanou příležitostně, může být také poměr výše příjmů z doplňkové činnosti k celkovému obratu. *U spolků se typicky bude jednat o akce, kde je například vybíráno vstupné, a náklady na realizaci takové akce jsou nižší, než příjmy na této akci dosažené.* Příkladem dalších příležitostných výdělečných činností ve vztahu k hlavní činnosti mohou být například v rámci klubu sportovních aktivit konání sportovních kurzů, nebo v kulturním spolku pořádání výstav.⁶⁶

3.5.3.2 Vedlejší činnost

Pro dlouhodobé fungování neziskových organizací a jejich rozvoj činností je potřeba zabezpečit jejich financování. Jelikož stát není schopný zajistit dostatečné financování všech neziskových organizací, umožnil zákonodárce vykonávat vedlejší hospodářskou činnost jako jeden ze zdrojů jejich financování a tím dochází ke snížení tlaku a závislosti na státu.⁶⁷

Na nutnost zajištění zdrojů pro fungování spolku poukazuje také judikatura. Například Krajský soud v Brně svým usnesením upozornil na to, že *po občanském sdružení, hodlá-li být aktivně činným, lze požadovat, aby si materiální prostředky na svoji činnost (alespoň v základní a pro samotnou činnost nezbytné míře) zajistilo samo.*⁶⁸

§ 217 OZ

(2) Vedle hlavní činnosti může spolek vyvíjet též vedlejší hospodářskou činnost spočívající v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti, je-li její účel v podpoře hlavní činnosti nebo v hospodárném využití spolkového majetku.

§ 307 OZ

(1) Nadace může podnikat, pokud podnikání představuje pouhou vedlejší činnost a výtežky podnikání slouží jen k podpoře jejího účelu; nadace však podnikat nesmí, pokud to zakladatel v nadační listině vyloučil. Za stejných podmínek může nadace převzít vedení obchodní společnosti.

(2) Nadace nesmí být neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.

§ 403 OZ

Provozuje-li ústav obchodní závod nebo jinou vedlejší činnost, nesmí být provoz na újmu jakosti, rozsahu a dostupnosti služeb poskytovaných v rámci hlavní činnosti ústavu. Zisk může ústav použít jen k podpoře činnosti, pro niž byl založen, a k úhradě nákladů na vlastní správu.

⁶⁶ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 73-76.

⁶⁷ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 77-78.

⁶⁸ Usnesení KS v Brně ze dne 1. 11. 2007 sp. zn. 62 Ca 40/2007-41.

Zákon tedy nezakazuje neziskovým organizacím výkon vedlejší činnosti. V případě spolku je dovoleno podnikání, vyvíjení jiné ekonomické hospodářské činnosti, jestliže to jeho stanovy výslovně nezakazují. Nadace může také podnikat, pokud se jedná o vedlejší činnost. Výtěžky získané podnikáním využije k podpoře svého účelu, podnikat ale zásadně nesmí, pokud je to zakázáno v nadační listině. Pokud ústav provozuje obchodní závod nebo jinou vedlejší činnost, nesmí být tento provoz na újmu jakosti, rozsahu a dostupnosti služeb v rámci hlavní činnosti ústavu. Výše zmíněné subjekty nelze založit za účelem vykonávání výdělečné činnosti, vedlejší činnost má být koncipována jako činnost doplňková – hospodářská, podpůrná. Má tedy sloužit k podpoře hlavní činnosti a nikoli jí ohrožovat žádným způsobem. Za zmínku stojí, že zákon neklade žádné omezení co do druhu a rozsahu výdělečné činnosti.

Zdrojem financování je zisk, který vzniká činností neziskové organizace a je její důležitou součástí. Vedlejší činnost má být vykonávána za účelem obživy jako zdroj pro získání prostředků a zajištění účelu činnosti hlavní. Jak bylo zmíněno výše, jednou ze zásad platících pro fungování neziskových organizací je zákaz rozdělení zisku mezi členy. Z toho vyplývá, že případný zisk plynoucí z vedlejší činnosti má směřovat k podpoře hlavní činnosti – tedy obživě organizace, nikoli obživě jejích členů či zakladatelů. Vedlejší činnost zásadně nemusí vždy „vydělávat“, ale může být i ztrátová, nýbrž podstatným je záměr zisku dosáhnout.

Co se týče povinnosti uvedení údaje o vedlejší činnosti neziskové organizace v zakladatelském právním jednání, tak ta ze zákona explicitně nevyplývá, protože zákon to nestanovuje jako obligatorní náležitost. Ale ze systematického výkladu právních předpisů lze dovodit, že bude nutné, aby tato činnost byla v příslušném dokumentu uvedena. To plyne například z ustanovení rejstříkového zákona, který v § 29 odst. 1 předpokládá uvedení vedlejší hospodářské činnosti jako zapisovanou skutečnost.⁶⁹ Toto uvedení pak bude sloužit jako podklad pro rejstříkový soud v případě jeho zápisu.

Stejně tak v případě výkonu podnikání živnostenským způsobem, bude na základě živnostenského zákona platit, že pokud již organizace vznikla a byla zapsána do rejstříku,⁷⁰ bude nutné k ohlášení živnosti živnostenskému úřadu doložit zakladatelské právní jednání, které bude obsahovat specifikaci vedlejší činnosti.

⁶⁹ Dle § 29 odst. 1 písm. a) rejstříkového zákona: *Do spolkového rejstříku se o spolku zapíše také předmět vedlejší hospodářské činnosti, je-li vykonávána, ...*

⁷⁰ Plyne z ustanovení § 46 odst. 2 písm. e) zákona č. 455/1991 Sb., živnostenského zákona, dle znění účinného od 3.1.2018.

Níže uvedená tabulka názorně shrnuje příklady hlavní a vedlejší činnosti, které zároveň mezi sebou porovnává.⁷¹

Hlavní činnost	Vedlejší hospodářská činnost
Hraní divadelních představení	Pronájem divadelního sálu
Klub sportovních aktivit	Poskytování reklamy sponzorovi
Péče o volný čas dětí a mládeže	Pravidelné pořádání příměstských táborů
Turistický klub	Pronájem turistické chaty
Kulturní spolek	Pořádání placených přednášek a seminářů

Tabulka 1

Příklady hlavní a vedlejší hospodářské činnosti – vlastní zpracování⁷²

3.5.4 Podnikání

Pokud se hledá odpověď na otázku, kdo je a kdo není podnikatel, je v první řadě nutností obrátit se na soukromoprávní předpis, kterým je OZ. Ten v § 420 odst. 1 definuje pojem podnikatel jako osobu, která *samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku*. V případě pochybností zákonodárce stanoví vyvratitelnou právní domněnku, že podnikatelem je osoba, která má k podnikání živnostenské nebo jiné oprávnění podle zákona.

Pojem podnikání již v nové právní úpravě přímo definován není, tak jak byl uveden v obchodním zákoníku v § 2 odst. 1, kdy se jednalo o *soustavnou činnost prováděnou samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku*.

Lze tedy shledávat, že do 31. 12. 2013 byl status podnikatele spojen např. se zápisem do obchodního rejstříku, získáním živnostenského oprávnění apod. Nebylo tedy rozhodné, zda subjekt vůbec tuto činnost fakticky vykonává.⁷³ Podstatným bylo formální hledisko. Od 1. 1. 2014 je podstatná materiální stránka, tedy to jak se subjekt fakticky chová. Tím se má na mysli to, že došlo k faktickému zahájení výdělečné činnosti živnostenským nebo jiným způsobem, bez ohledu na to, zda k takové činnosti má oprávnění či nikoliv. Důležitým hlediskem pro posouzení tak je *faktická výkonu takové činnosti, nikoliv zda byla povolena*.⁷⁴

⁷¹ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 78-81.

⁷² DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 81.

⁷³ Tzv. *fikce získání statusu podnikatele*

⁷⁴ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 80-83.

Případný nedostatek oprávnění nebo povolení má dopad pouze ve veřejném právu, ale nevede k neplatnosti samotného právního jednání. V této souvislosti by bylo možné uvést například rozhodnutí NS ČSR, ze kterého plyne následující: „*Třebas by ve zprostředkování smlouvy bylo lze spatřovati překročení stanov nebo mezi koncesované živnosti, může tato okolnost míti vzápětí pouze následky stanovené v té příčině v oboru veřejného práva, není však neplatnou smlouva zprostředkovatelská.*“⁷⁵

K formulaci *živnostenským nebo obdobným způsobem* lze uvést, že nespecifikuje to, jakým způsobem má být podnikatelská činnost vykonávána. Je možné ale dovést, že výkon činnosti *živnostenským způsobem* se bude odehrávat v režimu živnostenského zákona a výkon činnosti *obdobným způsobem* bude probíhat v rámci podnikání na základě jiného oprávnění podle zvláštního právního předpisu.

Dále je třeba podotknout, že jedná-li se o nahodilou činnost v rámci hlavní činnosti, která by byla pouze dílčí aktivitou neziskové organizace, ze které vzejde zisk, nejedná se o podnikání. Nejedná se totiž o soustavnou tvorbu tohoto zisku. Pokud by tomu tak bylo, mohlo by docházet k omezování dobrovolné aktivity člověka a jeho angažovanosti ve veřejné sféře, a to není účelem zákona ani úmyslem zákonodárce. V tomto případě v oblasti činnosti mnoha neziskových organizací je možno uvést jako příklad typicky plesy, které jsou pořádány jednou za rok a taková frekvence nespĺňuje uvedenou podmínku soustavnosti. Zde se nedá mluvit o sezónnosti nebo pravidelnosti, jelikož ples proběhne jeden večer a není důležitý fakt, zda to tak proběhlo také v minulosti nebo to tak proběhne další rok, zpravidla se bude jednat o konkrétní rozhodnutí pro daný rok. Odborníci často konstatují, že ani pořádání výdělečných akcí několikrát do roka nespĺňuje kritérium soustavnosti, s čímž nelze vždy souhlasit, protože právě akce konané s častější frekvencí během roku již charakter soustavnosti naplní.

3.5.5 Jiná výdělečná činnost

Organizace v rámci vedlejší hospodářské činnosti může také vykonávat *jinou než výdělečnou činnost*, která je, jak vyplývá již z označení, aktivitou odlišnou od podnikání. Můžou ji vykonávat pouze jako sekundární doplňkovou formu zdroje k podpoře hlavní činnosti. Současnou právní úpravou v OZ definována nijak není a z toho důvodu je tento pojem vykládán nejednotně. Bude se jednat o činnosti, které nejsou podnikáním, nespĺňují kritéria pro to typická,

⁷⁵ Rozhodnutí NS ČSR ze dne 24. 3. 1927, Rv I 1933/26

ale vytvářejí zisk. Typickým příkladem je pronájem vlastního majetku.⁷⁶ Dle usnesení NS *není správa vlastního majetku podnikáním.*⁷⁷ Také OZ v § 217 odst. 2 mluví o *hospodárném využití spolkového majetku*. Důležité je, aby pronájem nenarušil fungování organizace v její hlavní činnosti. Příjem z nájemného je výnosem z nakládání s majetkem.

Nezisková organizace	Příklad pronájmu majetku
Turistický klub	<i>Využívá turistickou chatu pro své aktivity v rámci hlavní činnosti. Po zbytek roku, kdy ji nevyužívá, ji pronajímá třetím osobám.</i>
Sportovní klub	<i>Využívá sportovní areál, který dále pronajímá třetím osobám.</i>
Nadace	<i>Vlastní hotel, který pronajímá třetí osobě a ta v něm provozuje podnikatelskou činnost.</i>
Ústav	<i>Vlastní několik garáží, ale pro svou potřebu užívá jen část z nich.</i>

Tabulka 2

Tabulka s příklady pronájmu v rámci neziskové organizace – vlastní zpracování⁷⁸

Pod pojem *jiná výdělečná činnost* lze také řadit sponzoring. Jedná se o specifickou formu činnosti, která není nijak definována právním řádem České republiky. Je založen na poskytnutí propagační reklamní služby neziskovou organizací sponzorovi, kdy jde o dvoustranné právní jednání, ve kterém se jedna strana zaváže k poskytnutí plnění s tím, že druhá strana poskytne protiplnění. V rámci soukromého práva se bude jednat o smlouvy o sponzoringu, smlouvy o reklamě ve formě smlouvy nepojmenované,⁷⁹ založené na zásadě smluvní volnosti a autonomie vůle. Označení *sponzorský dar* je chybný, jelikož rozdílem oproti daru je zde existence protislužby, typicky půjde o reklamu sponzora neziskovou organizací při její činnosti – umístění reklamní plochy na objektu organizace, umístění loga sponzora na dresech členů v rámci nějaké sportovní činnosti, pořízení a vystavení reklamního poutače na pořádaných akcích apod.⁸⁰

⁷⁶ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 82-88.

⁷⁷ Usnesení NS ze dne 21. 5. 2008, sp. zn. 29 Cdo 152/2007

⁷⁸ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 89.

⁷⁹ Dle § 1746 odst. 2 OZ: „Strany mohou uzavřít i takovou smlouvu, která není zvláště jako typ smlouvy upravena.“

⁸⁰ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 89-93.

3.6 Příjmy a zdroje neziskového sektoru

Příjmy neziskových organizací mohou být peněžní, ale také naturální. Peněžní příjmy se podílejí na celkových příjmech ze tří čtvrtin. Finančních zdrojů existuje několik, neziskové organizace je využívají ve svých činnostech. Jedná se především o granty nadací a nadačních fondů, státní dotace a příspěvky, finanční prostředky získané vlastním přičiněním, finanční prostředky ze zahraničních zdrojů atd. Autor je rozděluje do tří základních skupin – zdroje z veřejných rozpočtů a fondů, ze soukromého sektoru a z příspěvků a činností neziskových organizací. Zmíněný výčet lze následně blíže specifikovat.

Příjmy z veřejných rozpočtů a fondů se dělí do tří druhů příjmů. Mezi první skupinu řadíme granty a smlouvy, tedy přímé příspěvky vlády organizacím věnované na specifické činnosti a programy. Dále sem řadíme mandatorní transfery – příspěvky vlády, z nařízení zákonem, k financování určitých druhů organizací v uskutečňování veřejných programů a určitých činností. Dotace a platby zprostředkované třetí stranou jsou poslední skupinou. Jedná se o převážně o sociální zabezpečení, platby zdravotního pojištění a další nepřímé vládní platby, které jsou hrazeny organizacím za služby poskytované jednotlivcům. Státní prostředky v České republice udělují ministerstva, okresní úřady, města a obce, magistráty a fondy ustavené státní správou nebo samosprávou. Je to poskytováno převážně formou výběrového řízení na konkrétní projekty. Dotace jsou poskytovány na vybrané projekty na dobu jednoho kalendářního roku. Dále mohou být poskytovány formou příspěvků a dotací na základě zákonů, vládních usnesení, nařízení vlády a ministerských vyhlášek. Jedná se zejména o financování politických stran a hnutí, soukromých a církevních škol a církví a náboženských organizací. Poskytování může být zajištěno i veřejnými zakázkami nebo na smluvním základě. Mezi příjmy ze soukromých sektorů se řadí čtyři příjmové složky. Příjmy od nadace, jenž zahrnují granty poskytované neziskovým organizacím nadacemi. Dále dary a činnosti podnikatelské sféry zahrnující dary přímo od podnikatelských společností a z obchodních či společenských nadací. Individuální dary a sponzorství obsahující přímé příspěvky darované jednotlivcům a jako poslední skupinou jsou sdružené formy získávání finančních prostředků, jež zahrnují příspěvky jako speciální loterie, tomboly, veřejné sbírky apod. Příjmy z příspěvků a činností neziskových organizací jsou typem příjmu, který neziskové organizace získávají. Spadají sem poplatky a příspěvky za služby, členské příspěvky, příjmy z prodeje výrobků či služeb a například také investiční výnosy.⁸¹

⁸¹ FRÍČ, Pavol. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1, str. 171-179.

3.7 Členění NNO podle různých kritérií

Způsobů, jak členit neziskové organizace, je několik. Existuje celá řada kritérií. Může se jednat o následující kritéria, které jsou pro shrnutí a lepší pochopení znázorněné v tabulce.

Druhy členění	Druhy neziskových organizací
Dle zakladatele	Veřejnoprávní organizace <i>založené správou</i> Veřejnoprávní instituce <i>založené ze zákona</i> Soukromoprávní organizace <i>založené soukromou právnickou či fyzickou osobou – tyto organizace tvoří neziskový soukromý sektor.</i>
Způsob financování	Organizace financované <i>zcela z veřejných rozpočtů, zčásti z veřejných rozpočtů, z různých zdrojů – například z vlastní činnosti, dotací, grantů, sponzoring...</i> Organizace <i>financované především z výsledků realizace svého poslání.</i>
Globální charakter poslání	Organizace <i>veřejně prospěšné</i> Organizace <i>vzájemně prospěšné</i>
Typ převládající činnosti	Organizace <i>servisní a advokační</i>
Oborové členění	Kultura, ochrana památek, umění, vzdělávání, výzkum, zdravotní péče, sociální služby, sport, tělovýchova, rekreace, životní prostředí, náboženství, profesní komory...
Právně organizační norma	Organizace založené <i>podle z. č. 218/2000 Sb., rozpočtová pravidla a č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.</i> Organizace založené <i>podle ostatních zákonů, platných pro neziskové organizace.</i> Organizace založené <i>podle z. č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích a z. č. 89/2012 Sb., OZ.</i>

Tabulka 3

Členění neziskových organizací dle různých kritérií – vlastní zpracování⁸²

⁸² TETŘEVOVÁ, Liběna. *Veřejná ekonomie*. Praha: Professional Publishing, 2008. ISBN 978-80-86946-79-5, str. 36-37.

3.7.1 Podle funkcí

Jedním ze způsobů jak vnitřně členit neziskové organizace, je jejich rozlišování podle typu převládající činnosti na servisní a advokační. Jak již plyne z jejich názvů, činnost servisních neziskových organizací se týká poskytování služeb různého druhu. Tyto služby ve většině případů nepřinášejí zisk již ze své podstaty – jedná se například o služby pro seniory, handicapované či marginální skupiny. Někdy neziskové organizace vstupují do vztahů s komerčními nebo státními organizacemi, např. v oblasti zájmové činnosti, sportu nebo vzdělávání. Advokační typy organizací se zaměřují zejména na obhajobu práv a zájmů různých skupin lidí, upozorňují na problematiku otázek, kontrolují rozhodovací činnost státní správy a často mobilizují veřejnost.⁸³ Z hlediska sledovaného zájmu a obecného zaměření lze tedy neziskové organizace rozčlenit následovně:

Zaměření činnosti	Druh sledovaného zájmu	
	Veřejný	Kolektivní - vzájemný
Servisní	Servisní veřejně prospěšné neziskové organizace	Servisní vzájemně prospěšné neziskové organizace
Advokační	Advokační veřejně prospěšné neziskové organizace	Advokační vzájemně prospěšné neziskové organizace ⁸⁴

Tabulka 4

Tabulka členění neziskových organizací dle zájmu a zaměření činnosti – vlastní zpracování

K uvedenému lze doplnit, že advokační NNO bojují za práva určených zájmů a jejich činnost spočívá v prosazování změn. Jejich významná role spočívá v prosazování principů rovnosti a nediskriminace, v ochraně menšinových zájmů a veřejného zájmu, jako je ochrana zdraví, životního prostředí nebo spotřebitelských práv.

Servisní NNO poskytují přímé služby svým klientům, mohou řešit přímo veřejné problémy. Typicky lze do této skupiny zařadit NNO poskytující sociální služby, fungující v oblasti zdravotnictví nebo humanitární pomoci. Většinou jde o nečlenské NNO.⁸⁵

⁸³ FRIČ, Pavol. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1, str. 12-13.

⁸⁴ FRIČ, Pavol. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1, str. 14.

⁸⁵ Neziskovky CZ. Fakta o neziskových organizacích. *Typologie NNO v ČR podle Státní politiky vůči NNO v letech 2015 – 2020*. [online]. . [cit. 03.03.2018] Dostupné z: http://www.neziskovky.cz/clanky/511_692/fakta_typy-neziskovych-organizaci/

3.7.2 Klasifikace oborová

Protože neziskové organizace působí v nejrůznějších oblastech života celé společnosti, vznikla klasifikace oborová, která strukturuje neziskové organizace do dvanácti základních oblastí dle jejich působení. Tato kategorizace je podstatná zejména pro případ redukce na menší počet typických druhů neziskových organizací nebo například pro lepší porovnání neziskových sektorů různých zemí.⁸⁶

Mezi tyto oblasti patří **kultura a umění**, včetně *divadel, muzeí, ZOO, akvárií, časopisů, knihoven, orchestrů, uměleckých představení, historických a kulturních společností a oblast sportu a rekreace, včetně tělovýchovných organizací, sportovních klubů, mysliveckých společností, společenských klubů, dětských táborů, klubů přátel apod.*

Další typem je oblast **vzdělání a výzkumu**, kam spadají také *předškolní výchova, základní a středoškolské vzdělávání, vysoké školy, odborné školství, vzdělávání dospělých, výzkumné ústavy, servisní organizace a také sdružení rodičů a přátel školy.*

Další oblastí je oblast **zdraví**, včetně *nemocnic, rehabilitačních zařízení, domácího ošetření, institucí duševního zdraví, preventivní zdravotní péče, lékařské pohotovosti a ambulantních dobrovolníků.*

Oblast **sociálních služeb** zahrnuje také *péči o děti a mládež, denní péče, péče o rodinu, služby handicapovaným, služby pro starší občany, pomoc uprchlíkům a lidem bez domova, útulky a jídelny.*

Další oblastí je **ekologie**, počítaje *ochranu životního prostředí, zachování čistoty okolí a životních krás, ochrany živočichů, zvířat a divoké přírody, veterinárních služeb.*

Šestou oblastí je **rozvoj obce (komunity) a bydlení** vč. *obecných (komunitních), sídlištních a sousedských aktivit, hasičů, organizací podporujících zaměstnanost, hospodářských a společenských aktivit, bytových družstev a bytové výpomoci.*

Ochrana práv a obhajoby zájmů, kdy se jedná o *oblast, která se zabývá právním poradenstvím, organizací hájících lidská práva a práva menšin, sdružení měst a obcí, občanských iniciativ, prevence kriminality, ochrany spotřebitele, podpory obětí kriminality apod.* A oblast **politiky**, vč. *politických stran, hnutí, organizací apod.*

⁸⁶ FRIČ, Pavol. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1, str.15-16.

Oblast organizování dobročinnosti, včetně nadací, charitativních organizací, sdružení na podporu dobročinnosti, center pro dobrovolníky, církevních charitativních zařízení.

Náboženství, zahrnující kostely, synagogy, mešity a ostatních místa pro bohoslužby a kultovní obřady.

Oblast mezinárodních aktivit s výměnou přátelských a kulturních programů, mezinárodní podpory v neštěstí, mezinárodní mírové podpory lidských práv, rozvojové pomoci apod.

Předposlední oblastí dle tohoto třídění je **oblast profesních a pracovních vztahů**, vč. profesních komor a odborových organizací.

Dvanáctá oblast je označována jako **oblast jiná**, která vyčnívá z výše uvedených oblastí, kdy se jedná o činnosti jinde neuvedené.⁸⁷

3.7.3 Podle právní formy

V minulosti byl uváděn taxativní výčet právních norem neziskových organizací v zákoně o daních z příjmu, jehož vymezení sloužilo jen k definici poplatníků, kteří si tak uplatňovali snížení základu daně. Ovšem tento zákon velmi pomohl k vymezení okruhu neziskových organizací. Podle původní právní úpravy se rozlišovaly neziskové organizace, které je možné rozdělit do dvou skupin, a to na státní neziskové organizace, kam se řadily školské PO, organizační složky státu a příspěvkové organizace státu, obcí a krajů, státní fondy a subjekty, o kterých to stanoví zákon. A dále na NNO, kam spadala zájmová sdružení PO, založená za účelem nevýdělečné činnosti, občanská sdružení, politické strany a hnutí, registrované církve a náboženské společnosti, nadace a nadační fondy, honební společenstva, sdružení vlastníků jednotek, obecně prospěšné společnosti, veřejné vysoké školy, veřejné výzkumné organizace.

Aktuálně účinný ZDP⁸⁸ žádný taxativně vymezený okruh neziskových organizací nezná. Definuje pouze pojem tzv. veřejně prospěšného poplatníka, jehož hlavní činností, kterou vykonává, není podnikání.⁸⁹

S účinností OZ od 1.1.2014 se pojí spousta změn, které se dotýkají také neziskových organizací. Příkladem změn ve vymezení a druzích NNO jsou změny v právní úpravě, názvu

⁸⁷ FRIČ, Pavol. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1, str.15-16.

⁸⁸ Zákon České národní rady o daních z příjmů, z. č. 586/1992 Sb., ve znění účinné od 1.1.2018.

⁸⁹ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 28.

právních forem apod. Například zákon o sdružování občanů⁹⁰, který užíval pojem občanské sdružení, byl zrušen a aktuálně účinnou právní úpravou je nyní OZ, který pojem občanské sdružení změnil na spolek. Nově dostala nový název také dříve pojmenovaná organizační jednotka občanského sdružení, dnes tzv. pobočný spolek. Jak bylo také uvedeno výše, do tří let musí uzpůsobit svoji vnitřní úpravu aktuální účinné právní úpravě dle OZ.⁹¹ Další změnou je zrušení obecně prospěšných organizací, kdy zákon č. 248/1995 Sb. byl zrušen bez náhrady. Od 1.1.2014 dále není již možné založit zájmové sdružení PO. Jejich právní úprava byla dříve obsažena v občanském zákoníku, z. č. 40/1964 Sb. Dnes byl příslušný paragraf zrušen bez náhrady. Zájmová sdružení vzniklá do 31.12.2013 se řídí dosavadními právními předpisy, což také platí pro obecně prospěšné organizace. OPS má možnost změnit svoji právní formu na ústav, nadaci nebo nadační fond podle OZ.⁹² V neposlední řadě vznikla nová právní forma, podle OZ v § 402 an., kterou je ústav.

Zcela specifickou organizací s veřejně prospěšným účelem svého založení jsou obchodní korporace. Řídí se dle platné právní úpravy zákonem o obchodních korporacích⁹³ a ten ve vybraných případech veřejně prospěšný účel umožňuje. Zvláštním případem je sociální družstvo, jako podtyp družstva.

Za hraniční nebo smíšené NNO, jak bylo pojednáno výše s odkazem na Pestoffův trojúhelník a jeho vymezení organizací, které jsou zakládány ve veřejném zájmu pro plnění státem požadovaných úkolů, lze považovat následující. Například honební společenstva⁹⁴, veřejné vysoké školy, veřejné výzkumné instituce⁹⁵, společenství vlastníků jednotek⁹⁶, profesní či jiné komory podle zvláštního zákona a dále organizace vznikající podle zvláštních předpisů na mezinárodní bázi.⁹⁷

Následující kapitola se věnuje druhům neziskových organizací dle právních forem soukromého práva, tedy spolkům a pobočným spolkům, nadacím a nadačním fondům, účelovým zařízením církví, obecně prospěšným organizacím, ústavům a školským právníckým osobám, které zahrnují také církevní školy.

⁹⁰ z. č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, účinný do 31.12.2013

⁹¹ § 3045 OZ

⁹² Použije se zde ustanovení § 3050 OZ o přeměně formy PO obdobně.

⁹³ z. č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁴ z. č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů, konkrétně v § 19 an.

⁹⁵ z. č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací.

⁹⁶ Původně z. č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů - od 1.1.2014 pak OZ!

⁹⁷ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 29.

4 Druhy NNO podle platné legislativy

Mezi hlavní druhy NNO můžeme řadit spolky, ústavy, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy. K těmto organizacím bude následně pojednáno více. Ovšem nesmíme zapomenout, že existují i další druhy, mezi které můžeme řadit církve, náboženské společnosti, církevní právnické osoby, politické strany a hnutí, společenství vlastníků jednotek, veřejné vysoké školy, profesní komory, honební společenstva a obchodní korporace.

4.1 Spolky

Právní úprava spolků se nachází v OZ, který se jim věnuje v ustanovení § 214 - 302. Jak již bylo zmíněno, předchůdcem spolků jsou občanská sdružení, která dříve byla upravena v zákoně o občanském sdružení, který je dnes již zrušen.

Spolek je dle aktuální soukromoprávní úpravy samosprávným dobrovolným svazkem FO a PO, účelově univerzálním, založený k naplňování společného zájmu svých členů. Dle § 214 OZ *mohou alespoň tři osoby vedené společným zájmem založit k jeho naplňování spolek jako samosprávný a dobrovolný svazek členů a spolčovat se v něm*. Institut spolku je známý již z římského práva, kde platila zásada *tři tvoří spolek*⁹⁸.

Sdružování provází společnosti od nepaměti a mělo nejrůznější charakter. Byl jím například ekonomický, kdy se jednalo o středověké cechy, dále zájmový v případě sportovních či kulturních spolků, politický či jiný pro ochranu nejrůznějších veřejných zájmů. Právě ono sdružování ve spolku je projevem práva sdružovacího – spolčovacího, které je zakotveno v čl. 2 LZPS a označováno jako právo politické. Bylo dovozováno, že politické právo patří do práva veřejného, což je třeba odmítnout, jelikož lidé se spolčují za účelem prosazování svých zájmů na základě soukromé iniciativy a k tomuto spolčování nejsou nuceni. Dalším argumentem je, že k výkonu sdružovacího práva není třeba povolení státního orgánu, což je odrazem svobodného výkonu tohoto práva. S tímto souvisí také jedna ze základních zásad spolkového práva, kterou je ústavní oddělení spolků od státu a omezena integrace státu do záležitostí spolků na základě zákona a jen v nutných případech. Jak plyne z nálezu Ústavního soudu *je právní úprava práva na svobodné sdružování založena na principu odloučenosti od státu i na principu členské samosprávy, do níž stát nesmí nijak zasahovat, neboť mu to zakazuje ústavně*

⁹⁸ *tres faciunt collegium*

*garantovaný princip odluky subjektů (soukromoprávních korporací) spolkového práva od státu.*⁹⁹

Omezení sdružovacího práva plyne z LZPS, kdy je možné jen z taxativních důvodů, mezi které patří například veřejný pořádek, ochrana práv a svobod druhých, bezpečnost státu apod. a pouze způsobem stanoveným zákonem.¹⁰⁰

4.1.1 Zásady spolkového práva

Spolkové právo je založeno na několika zásadách, které jsou promítnuty do právní úpravy. Je jím to, že PO korporativního typu je založena na osobním základě, z čehož plyne, že spolek má právní osobnost, procesní způsobilost a omezenou deliktní způsobilost.

Dalším principem je princip osobního nepřevoditelného dobrovolného členství, zásada dobrovolnosti členství, dále ústavní princip oddělenosti od státu, princip oddělenosti majetku a závazků spolku od majetku a závazků jeho členů, zákonné ručení hlavního spolku za dluhy pobočného spolku jen v rozsahu určeném stanovami, samospráva spolků, určení struktury spolku nebo například obecně prospěšný účel jiný než hospodářský.

Právní úprava spolkového práva přináší liberalizaci, většina ustanovení je dispozitivních, lze se od nich odchýlit a použít vlastní úpravu na vnitřní poměry spolku.

4.1.2 Právní život spolku

Na založení a vznik spolku se užití obecná ustanovení o PO, významným posunem při vzniku spolku je fakt, že registrujícím orgánem není Ministerstvo vnitra ČR, ale nyní je jím rejstříkový soud. Pro založení spolku nadále platí registrační princip.

Pro právní život spolku jsou významné jeho stanovy a dle názoru soudů jsou pro spolek závaznou normou. Současná právní úprava redukuje náležitosti stanov oproti stavu do 31.12.2013, kdy zákon upravuje pouze nezbytně nutné náležitosti pro vymezení práv a

⁹⁹ Nález ÚS ze dne 12. 12. 2006, sp. zn. I. ÚS 90/06

¹⁰⁰ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 109-111.

povinností členů spolku a pro ochranu třetích osob. Pro stanovy se vyžaduje prostá písemná forma.¹⁰¹

Nejtypičtější záležitostí pro spolek je personální substrát, tedy existence členské základny, který vychází z již zmíněného práva na svobodu sdružování. OZ upravuje v § 214 odst. 1 a § 215 odst. 1 zásadu dobrovolnosti členství. Tato zásada souvisí jen s tím, že FO a PO mají právo spolek dobrovolně založit a vstoupit do něj, ale také nevstoupit nebo z něj vystoupit, resp. dobrovolně ukončit členství.

Členství zaniká dobrovolně nebo nedobrovolně. Lze odvodit několik způsobů, jako je smrt (v případě PO její zánik), automatický zánik nezaplacením členského příspěvku, vystoupení, vyloučení, zánik spolku a dohoda uzavřená mezi spolkem a jeho členem

4.1.3 Práva a povinnosti člena

Mezi práva členů spolku patří mj. právo spolurozhodování, čímž se členové podílejí na tvorbě vůle spolku, tedy na činnosti spolku. Mají právo účastnit se schůze nejvyššího orgánu spolku, jímž je členská schůze, právo vyjadřovat se, podávat návrhy, mají hlasovací právo a právo volební, spočívající v tom mít možnost volit a být volen do orgánů spolku. Dále právo být informován o činnosti spolku a možnost přispívat k dosahování společného zájmu.

Dalším právem je právo užívací, nebo také ozn. jako právo na majetkové výhody, kdy se jedná o majetkové právo užívat věci ve vlastnictví spolku, účastnit se jeho akcí. Může sem spadat také poskytování nejrůznějších příspěvků členům, který ale nemá charakter podílu na zisku.

Ochranná práva jsou v širším smyslu práva, kam patří právo člena na vystoupení ze spolku a právo žalovat spolek o náhradu škody. V užším smyslu se jedná o ochranu účelu spolku.

Povinnosti členů lze dělit na dvě kategorie, a to na osobní a majetkové. Mezi osobní povinnosti se řadí povinnost dodržování stanov, účastnit se činnosti a při dosahování cílů spolku, loajalita, zákaz poškozování jeho pověsti a dobrého jména. Na členy orgánů spolku se budou aplikovat obecné požadavky kladené na členy orgánů PO.

Majetkové povinnosti spočívají v povinnosti platit členské příspěvky. Protože činnost spolku nelze vykonávat bez zajištění finančních prostředků, a právě nejčastějším zdrojem

¹⁰¹ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 111-116.

tohoto financování jsou členské příspěvky. Tato povinnost vychází přímo ze stanov, kde může být dokonce stanovena přesná částka a splatnost s ohledem na spolek a jeho fungování a účel. Zisk se nerozděluje členům, a proto členové nemohou ani očekávat od spolku finanční plnění. Právní úprava dále vychází ze zásady oddělení majetku spolku a členů, proto nemají ani vkladovou povinnost a ani neručí za dluhy spolku.

Stanovení členských práv a povinností je věcí stanov, je na členech, aby si dohodli náležitosti a obsah svých jednotlivých práv a povinností, a právě z tohoto důvodu je soukromoprávní úprava v zákoně celkem stručně obsažená.

Standardně stanovy určí orgán, který bude o těchto záležitostech rozhodovat a také mohou určit různé typy členství, se kterými se pojí například různé výše členských příspěvků.¹⁰²

4.1.4 Orgány spolku

Organizovanost je základním znakem každé PO. Orgány spolku uvádí OZ v ustanovení § 243, že *orgány spolku jsou statutární orgán a nejvyšší orgán, případně kontrolní komise, rozhodčí komise a další orgány určené ve stanovách. Stanovy mohou orgány spolku pojmenovat libovolně, nevzbudí-li tím klamný dojem o jejich povaze.* Primárně zachovává zákon volnost spolku, s ohledem na princip spolkové samosprávy a nezasahování státu do ní, která spočívá v tom, že stanovy si mohou pojmenovat orgány, zvolit si způsob jejich vytváření nebo jejich působnost. Obligatorně zákon stanovuje pouze bipartici spolkových orgánů, čímž je statutární orgán a nejvyšší orgán. Oba tyto orgány podléhají zápisu do spolkového rejstříku. Zákon zároveň spolky nenutí, aby si vytvářely něco navíc, to znamená, že pokud spolky zvolí minimalistický přístup založení, mohou se řídit plně pouze zákonem, čehož zpravidla využívají malé spolky s pár členy, které nemají rozsáhlou strukturu, kterou by organizovaly.

Platí, že členem spolku nemusí být pouze člen spolku, může jím být FO nebo PO. V případě právnické osoby, ta musí zmocnit FO k zastupování v orgánu, jinak ji zastupuje člen statutárního orgánu. Stanovy mohou nejen podmínit pro kohokoli členství ve spolku, ale také mohou členství PO úplně vyloučit. Osoba, která je zvolena za člena spolku musí splňovat podmínku plné svéprávnosti. Pokud chce spolek, aby se členem spolku stala osoba s omezenou svéprávností či nezletilá osoba, musí to ve stanovách přímo umožnit, čehož budou využívat

¹⁰² DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 117.

například spolky zabývající se prací s handicapovanými nebo s činností při výchově a vzdělávání dětí a mládeže.

Právní úprava spolků se inspirovala zákonem o obchodních korporacích a upravila pro ně nový institut, tzv. kooptaci. Jedná se o jakousi *samovolbu* či *dovolbu*, respektive dočasné doplnění chybějících členů určitého orgánu orgánem samotným, resp. jeho členy. Účelem kooptace je obsadit místa členů, jejichž funkce zanikla z nějakého důvodu, a to především pro zajištění nepřetržitého fungování organizace. Zákon ale kooptaci limituje dvěma podmínkami. První podmínkou je, aby počet členů orgánů neklesl pod polovinu. Vychází z usnášeníschopnosti orgánů za přítomnosti většiny členů, kdy by v případě poklesu členů pod polovinu nebyl schopen se plně usnášet. Druhou podmínkou je, že kooptace je dočasná a tedy, že náhradní členové mají časově omezený mandát, který může trvat pouze do okamžiku další řádné volby nového člena. Okamžikem řádné volby členů mandát kooptovaných členů zaniká.¹⁰³

4.1.4.1 Statutární orgán

Pro uvedení této problematiky je na místě zmínit ustanovení § 244 OZ, podle kterého *stanovy určí, je-li statutární orgán kolektivní (výbor) nebo individuální (předseda). Neurčí-li stanovy jinak, volí a odvolává členy statutárního orgánu nejvyšší orgán spolku. Zákon vyžaduje, aby ve stanovách spolek určil typ svého statutárního orgánu, včetně informace o jeho utváření a jak spolek zastupuje. Z rozhodnutí NS ČSR vyplývá, že spolek jakožto právnická osoba nemůže vůli pojati a projevit jinak než osobami fyzickými a to způsobem, který určuje zákon nebo stanovy pro jeho projev vůle.*¹⁰⁴ Se skutečností, že spolek je PO, souvisí také povinnost zvolit někoho k projevování její vůle navenek. V tomto případě je možné se setkat s pojmem *jednatelská nesvéprávnost právnické osoby*, která tedy znamená, že spolek jedná prostřednictvím fyzických osob, která je zvláštním zastoupením svého druhu.

Statutární orgán disponuje pravomocí zastupovat spolek ve všech záležitostech¹⁰⁵, pokud nejsou vyhrazeny jinému orgánu, a to z něho dělá dominantní orgán. Statutární orgán vykazuje dva druhy působnosti a to vnější, která vyplývá z jednání za spolek navenek vůči třetím osobám a působnost vnitřní, která se týká pravomoci rozhodovací a organizační. Mezi vnitřní kompetence lze řadit například rozhodování o vyloučení člena ze spolku, svolávání členské schůze nebo zajištění vyhotovení zápisu z členské schůze.¹⁰⁶

¹⁰³ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 132-135.

¹⁰⁴ Rozhodnutí NS ČSR ze dne 26. 10. 1926, Rv I 167/28

¹⁰⁵ § 164 odst. 1 OZ

¹⁰⁶ Viz § 240 odst. 1 OZ, § 248 odst. 1 OZ, § 254 odst. 1 OZ

Jak je uvedeno na začátku této kapitoly, povinností stanov je rozhodnout, zda je statutární orgán kolektivní nebo individuální, zda je tedy tvořen více osobami nebo jen jednou osobou. Otázka působení kolektivního orgánu navenek pak bude záležitostí stanov, jak to tam bude upraveno. Mohou jednat samostatně, společně, přijímat rozhodnutí většinou, rozhodovat ve sboru apod. Označení *výbor* a *předseda* je pouze označením druhovým, spolek má možnost pojmenovat orgány dle své libosti. U kolektivního orgánu se pak vyskytují označení jako rada, grémium, předsednictvo, prezidium, představenstvo, správní rada; v případě individuálního statutárního orgánu může být využito pojmu prezident, náčelník, jednatel, ředitel, manažer, starosta, vedoucí. Omezení v možnosti zvolení libovolného označení tkví v tom, že si spolky nemohou označit orgány tak, aby to vzbuzovalo klamný dojem o jejich povaze.

Stanovy určí orgán, který má pravomoc jmenovat a odvolávat statutární orgán, v případě, že v tomto stanoví mlčí, platí, že je tímto orgánem nejvyšší orgán.¹⁰⁷

4.1.4.2 Nejvyšší orgán

Nejvyšší orgán je druhým povinným orgánem spolku, který mají určit stanovy. Pokud stanovy neuvedou, který orgán je orgánem nejvyšším, nastupuje zákonná domněnka, že je jím členská schůze. Základní kompetence jsou zákonem demonstrativně vymezeny, lze tedy působnost nejvyššího orgánu rozšířit, ale také je svěřit do rukou jiného spolkového orgánu. Stejně tak pro označení *členská schůze* platí, že se jedná pouze o označení druhové a spolek dostává volnost v tom, jak tento orgán pojmenuje s tím, že jeho pojmenování nemá vzbuzovat klamný dojem o jeho povaze. Zde se užívají označení jako valná hromada, sjezd, sněm, konference nebo shromáždění členů.

Obecné pravidlo stanoví, že v organizaci spolku mají být vytvořeny dva orgány – statutární a nejvyšší. Z uvedeného ale není vyloučeno, aby nejvyšší orgán byl zároveň i orgánem statutárním. Spolek může být založen na *autokratické struktuře vůdcovského typu*, a soustředit tak pravomoci obou orgánů do kompetence jedné osoby.

Ke kompetenci členské schůze lze uvést několik příkladů, mezi které patří například volba orgánů spolku, rozhodovat o přijetí nových členů a o změně stanov, určení hlavního zaměření činnosti spolu, schvalovat výsledek hospodaření nebo rozhodnout o zrušení spolku s likvidací či o jeho přeměně. Pokud je pravomoc rozhodovat určitou věc v kompetenci jiného orgánu, jak určí stanovy, členská schůze nemůže v tomto případě do těchto kompetencí zasahovat či

¹⁰⁷ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 136-138.

atrahovat pravomoc rozhodnout ve věci. Usnesení členské schůze by nebylo přijato¹⁰⁸ nebo by nastoupila možnost soudní ochrany člena.

Podstatou členské schůze je její nestabilní činnost, jelikož se svolává pro každé zasedání zvlášť. Členská schůze se koná jednou do roka, kdy se jedná také o dispozitivní ustanovení zákona a frekvenci zasedání členské schůze lze modifikovat k vlastní potřebě ve stanovách.

Neurčí-li stanovy jinak, je členská schůze svolávána statutárním orgánem a pro zasedání členské schůze platí různá pravidla. Jedním pravidlem je řádnost svolání.¹⁰⁹ Judikatura se k této záležitosti vyjadřuje následovně. *Skutečnost, že stanovy spolku postrádají výslovnou úpravu svolávání valné hromady, nemůže sama o sobě vést k závěru, že kterákoli valná hromada nebyla a ani v budoucnu nebude s to přijmout rozhodnutí slučitelné se zákonem a stanovami. Právě s důrazem na povahu spolku v českém právním řádu není třeba lpět na rigidní úpravě této otázky ve stanovách spolku. Postačí, když je členská základna vyzrozuměna o čase, místu a programu valné hromady s dostatečným časovým předstihem a takovým způsobem, který jednotlivým členům umožní zvážit potřebu své účasti a řádnou přípravu na jednání. Je-li jednání valné hromady takto svoláno, lze považovat oznamovací povinnost za splněnou.*¹¹⁰ Zákon stanoví dispozitivní lhůtu ke svolání členské schůze, která je optimálně stanovena na třicet dnů.

Dalším pravidlem bude možnost měnit pořad zasedání. Tato možnost je upravena především k ochraně zájmů svolavatele a platí, že měnit program členské schůze lze pouze s jeho souhlasem. Nedojde pak k situaci, že by členská schůze nečekaně rozhodovala o otázkách, které nebyly ohlášeny předem v pozvánce a členové neměli možnost se s nimi dopředu seznámit.

Možnost odvolání a odložení je dalším pravidlem, typickým pro zasedání členské schůze. Odložením se rozumí posunutí data zasedání se zvolením jiného náhradního termínu, například z důvodu toho, že většina členů omluví svou nepřítomnost nebo v případě, že nastane krizová situace. Zároveň musí být dodrženo, že odložit a odvolat ji může jen ten, kdo ji prve svolal.

Jednání a rozhodování členské schůze spočívá na základě principu jeden člen = jeden hlas. Členská schůze je usnášeníschopná v případě, že se účastní většina členů spolku, pak je schopna platně jednat a přijímat rozhodnutí. Výstupem z jednání členské schůze je její zápis. Jedná se o dokument, který osvědčuje její průběh a je dokladem o přijetí příslušných usnesení. Zákon

¹⁰⁸ § 245 OZ

¹⁰⁹ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 139-141.

¹¹⁰ usnesení KS v Hradci Králové ze dne 20. 2. 2008, sp. zn. 25 Co 582/2007

předpokládá prostou písemnou formu s tím, že stanovy si mohou ujednat přísnější formu a dále stanoví třicet dnů od skončení schůze jako lhůtu pro vyhotovení zápisu statutárním orgánu.

4.1.4.3 Kontrolní komise

Kontrolní komise je nepovinným orgánem spolku a je na stanovách, zda tento orgán stanoví. Zákon zmiňuje situaci, že pokud si spolek kontrolní komisi zřídí, musí respektovat zákon a zákonná pravidla.¹¹¹ Úpravu tohoto orgánu obsahují ustanovení § 262 OZ an., která mj. stanoví pro kontrolní komisi minimální počet členů tři.

Zákon v případě kontrolní komise vymezuje její kompetence pouze rámcově. Není pouze orgánem, který vykonává kontrolní činnost v rámci hospodaření, ale může vykonávat ještě činnost vnitřně kontrolní, která spočívá v dodržování vnitřních předpisů a rozhodnutí spolkových orgánů, vč. kontrolních zjištění a upozornění k nápravě. A dále činnost vnitřně revizní ve vztahu k vedení účetnictví a hospodaření spolku – tedy vnitřní audit.

Dohlíží na to, zda činnost spolku není v rozporu se zněním stanov a jinými vnitřními předpisy spolku a celkově s právními předpisy vůbec. Zákon stanovuje kontrolní komisi informační povinnost vůči statutárním orgánu, pokud zjistí některé nedostatky během své činnosti.

4.1.4.4 Rozhodčí komise

Jedná se o nepovinný orgán spolku, stejně jako v případě výše uvedené kontrolní komise. Zákon v ustanovení § 265 OZ uvádí, že *je-li zřízena, rozhoduje sporné záležitosti náležejících do spolkové samosprávy v rozsahu určeném stanovami*. Jaké záležitosti bude řešit, bude věcí stanov. Můžou jí být přiděleny otázky řešení sporů mezi členy navzájem, mezi členem a orgánem spolku, mezi orgány spolku navzájem nebo například řešení sporů mezi hlavním a pobočným spolkem. Může také vykonávat činnost v případě výkladu nebo rušení interních aktů spolku. V praxi je zvykem, že spory, které vzniknou za spolkového života, řeší některý z orgánů spolku. Jak uvádí autor, *zákon vychází z principu rozšířené spolkové samosprávy a dává prostor k tomu, aby sporné záležitosti vzniklé z činnosti spolku byly řešeny primárně orgánem spolku*.

Zákon stanoví pro rozhodčí komisi minimální počet členů a to tři, kdy se jedná o zákonný limit a pod něj jít již nelze. Dále zákonodárce upozorňuje na neslučitelnost funkcí v případě člena rozhodčí komise, člena kontrolní komise a člena statutárního orgánu.

¹¹¹ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 141-149.

Ke shrnutí lze jen dodat, že stanovy mohou určit i další orgány spolku, můžou si tak stanovami určit celou organizační strukturu. Jak již bylo uvedeno, jedná se o projev zásady spolkové autonomie a dispozitivnosti právní úpravy. Ale i určitá autonomie a dispozitivnost musí být nějakým způsobem korigována. Určité omezení možnosti svobodně se rozhodnout a určit názvy svých orgánů naráží na podmínku, aby pojmenování orgánů, i přes povolenou libovůli, nevzbudilo klamný dojem o jejich povaze.

Od spolku je třeba odlišovat různé odborné sekce a pracovní skupiny, které nebudou mít status spolkového orgánu, ale bude se jednat o pracovní či poradní orgány s časově nebo věcně vymezeným mandátem. Jako příklad lze uvést zřízení pracovní skupiny pro přípravu nových stanov. Nebo může jít o útvary v rámci vnitřního členění orgánu, příkladem je předsednictvo výboru. Stanovy mohou založit také pobočný spolek, který bude organizační jednotkou spolku, dle § 219 OZ. Jedná se o vedlejší PO, které jsou odvozeny od mateřské organizace, kterou je hlavní spolek. Náležitosti pobočného spolku mohou být určeny také stanovami.¹¹²

4.2 Ústavy

Pro právní úpravu ústavu byl v rámci rekonstrukce soukromého práva zařazen celý oddíl do OZ. Lze ho nalézt v oddílu 4, kde je velmi systematicky zařazen od ustanovení § 402 an., a stojí vedle úpravy PO v podobě korporací a fundací. Někdy bývají označovány jako právnické osoby fundačního typu, právě pro svůj majetkový základ.

Podle zákonné úpravy tedy vedle sebe stojí tři typy právnických osob – korporace, fundace a ústavy. Korporace a ústav se mezi sebou liší tím, že jeho osobní prvek zajišťuje řízení a fungování ústavu a není nutně spojen s členstvím v něm. Od nadace se ústav liší tím, že věcný substrát není nezczitelný, z čehož plyne, že majetek ústavu může být i případně spotřebován, jelikož je s ním libovolně nakládáno. Osobní složku ústavu tvoří jeho zaměstnanci.

Pro ústav je charakteristické, že jeho účel spočívá v poskytování služeb. Důležití jsou pro služby ústavu jeho uživatelé, ozn. jako destinatáři. Podle toho, že mnohé služby poskytuje veřejná nebo soukromá sféra, rozlišujeme soukromoprávní a veřejnoprávní ústavy. Název ústavu musí obsahovat označení právní formy, a to buď souslovím „zapsaný ústav“ nebo zkratkou „z. ú.“

¹¹² DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 149-157.

4.2.1 Existence ústavu

Pro založení ústavu zákon vylučuje jiný způsob založení než zakladatelským právním jednáním. Jak vyplývá z ustanovení § 405 OZ, jde zde pouze o zakládací listinu nebo pořízení pro případ smrti. Kdo konkrétně může být zakladatelem ústavu, již zákon nijak nespécifikuje. Může se jednat o FO, PO nebo i o stát.

Vznik ústavu je založen na registračním principu, tedy na základě zápisu do rejstříku ústavů, o jehož obecných náležitostech a rejstříkových souvislostech bylo pojednáno v předešlých kapitolách. Jen pro doplnění lze uvést, že ústav vzniká zápisem do tohoto rejstříku, a kromě obecných náležitostí se zapíše také údaj o výši vkladu, počet členů správní rady apod.

Právě zmíněná výše vkladu je obligatorním údajem, který musí obsahovat zakladatelské právní jednání. Oproti nadacím není stanovena povinná minimální výše vkladu, což znamená že výše poskytnutého vkladu může být nulová.¹¹³

4.2.2 Činnost ústavu

Účelem vzniku ústavu je provozování činnosti, která je užitečná společensky nebo hospodářsky. Pro charakteristiku obecně prospěšných služeb lze využít názor Vrchního soudu v Praze v jeho rozsudku, a to jako *služby, jež vedou k realizaci obecně prospěšného cíle, tedy služby směřující k rozvoji duchovních hodnot, ochraně lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochraně přírodního prostředí, kulturních památek, tradic a k rozvoji vědy, vzdělání, tělovýchovy a sport.*¹¹⁴

Hlavní činností ústavu může být například poskytování sociálních a zdravotních služeb, protidrogová prevence, pořádání vzdělávacích, sportovních nebo kulturních akcí apod. Zde půjde typicky o knihovny, muzea, galerie, charitní domy, centra pro drogově závislé apod.

Zákon nezakazuje ústavu ani provozování vedlejší činnosti, ale stanovuje limity, které spočívají v tom, že určité jednání může být předem vyloučeno zakladatelským právním jednáním, nebo aby zisk byl použit jen k podpoře hlavní činnosti a k úhradě nákladů na provoz ústavu.

¹¹³ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 179-183.

¹¹⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 5. 2004, sp. zn. 7 Cmo 306/2003

4.2.3 Orgány ústavu

Zakladatel ústavu není orgánem ústavu, zákon uvádí dva povinné orgány, kterými jsou ředitel a správní rada. Fakultativně lze pak zřídit další orgány, například dozorčí radu. Ředitel je statutárním orgánem ústavu, jak uvádí v § 408 OZ, zastupuje jej navenek a jeho činnost řídí. Jedná se o orgán monokratický, individuální, ale není zakázáno, aby ředitelem byla PO, která si FO zmocní pro účely zastupování. Volí ho a odvolává správní rada, sám nemůže být členem dozorčí nebo správní rady. V praxi vykonává ředitel funkci na základě smlouvy o výkonu funkce či příkazní smlouvy. Správní rada je upravena v ustanovení § 409-412 OZ jako obligatorní orgán, který je kolektivním vrcholným orgánem ústavu s kontrolní pravomocí. Musí ji tvořit minimální počet tří členů, avšak jeho konkrétní počet určí zakladatelské právní jednání.

Kompetence správní rady je možné rozdělit do tří oblastí. Je tím kreační kompetence, spočívající ve volbě a odvolávání ředitele ústavu, dále kontrolní kompetence v rámci dohlížení na výkon působnosti ředitele, provozně-ekonomickými činnostmi schvaluje rozpočet, řádnou a mimořádnou uzávěrku a výroční zprávu ústavu.¹¹⁵

4.3 Obecně prospěšné společnosti

Na úvod je třeba předeslat, že od 1.1.2014 již nemohou být zakládány a vznikat nové OPS, což je zásadní změnou. Do rekodifikace soukromého práva byla úprava těchto společností obsažena v zákoně o obecně prospěšných společnostech, s účinností od 1.1.1996, a to konkrétně v §2 tohoto zákona.

OPS nejsou korporací ani nadací, ale ani obchodní společnosti, protože v případě právní formy společnosti se jedná o soubor činností a majetku. Nemá žádné společníky ani členy, proto se nemůže jednat o společnost, ačkoli je tento pojem uveden (vadně) v jejím názvu.

Společnost se zakládala zakládací listinou ve formě notářského zápisu, jak stanovil zákon o obecně prospěšných společnostech ve svých ustanovení a její vznik byl vázán na zápis do rejstříku OPS. OPS se vyznačuje také určitou organizační strukturou, do které patří tři obligatorně zřizované orgány: ředitel, správní rada a dozorčí rada.

Účelem založení OPS bylo *poskytování obecně prospěšných služeb veřejnosti za předem stanovených a pro všechny uživatele stejných podmínek*. Což také bylo její hlavní činností.

¹¹⁵ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 183-186.

K postavení v rámci legislativních změn pro OPS lze zmínit, že zákonodárce ponechal v účinnosti stávající a již existující společnosti s tím, že tyto budou dále fungovat podle zrušeného zákona o obecně prospěšných společnostech. Nové již vznikat nesmí. Stejně tak není možné, aby docházelo k transformaci existujících PO na právní formu OPS. Společnost, která vznikla do 31.12.2013, musela být zapsána do rejstříku OPS, v případě, že rejstříkový soud nestihl do tohoto data OPS zaspat, byl nucen návrh na zápis odmítnout a OPS by nevznikla.

OPS budou fungovat i nadále a budou se řídit *zákonem o obecně prospěšných společnostech ve znění novely č. 68/2013 Sb., o změně právní formy občanského sdružení na obecně prospěšnou společnost a o změně zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů*. Takto zrušený zákon se nedá již novelizovat.

I OPS jsou právníckými osobami, na které dopadá přechodné ustanovení OZ, které stanoví, povinnost přizpůsobit do 1.1.2017 svá zakladatelská právní jednání právní úpravě podle aktuálně účinného občanského zákoníku a doručit je ve stanovené lhůtě rejstříkovému soudu.¹¹⁶

4.4 Nadace a nadační fondy

Souhrnným pojmem pro právnícké osoby fondového typu, tedy pro nadace a nadační fondy, je fundace. Osoby fundačního typu rozdělujeme na fundace soukromého a veřejného práva. Fundace veřejného typu nebudou předmětem této práce, ale pro přehled lze uvést několik příkladů tohoto typu. Jedná se o státní a veřejné fondy, např. Státní fond životního prostředí nebo Státní fond dopravní infrastruktury.

Členská základna je v tomto typu organizací vyloučena. Jak uvádí judikatura soudu, je *nadace považována za neosobní jmění účelové, neboli jistému účelu věnované*. Majetek je vyčleňován k plnění účelu fundace a je tedy prostředkem k dosažení tohoto stanoveného účelu.

V návaznosti na úpravu dle OZ již nebude možné zakládat nadaci pouze k veřejně prospěšným účelům, což otevírá možnost založení rodinných nadací. Vznikají i dva nové instituty přidružený fond a svěřenský fond. Fundace jsou pokládány za neziskové organizace a z toho plyne, že podnikat či vykonávat jinou výdělečnou činnost mají dovoleno pouze v rámci vedlejší činnosti. Fundace může být ustavena zákonem nebo zakladatelským právním jednáním. Do 31.12.2013 upravoval problematiku zákon o nadacích a nadačních fondech.

¹¹⁶ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 186-196.

4.4.1 Nadace

Nadace je majetek, jenž je na základě svobodné vůle převeden za určitým účelem na osobu odlišnou od zakladatele, aby tato vymezený majetek trvale spravovala. Pojmovým znakem je její účel, který je společensky nebo hospodářsky užitečný. Nadaci nelze založit za účelem dosahování zisku, tedy za účelem podnikání nebo výkonu výdělečné činnosti. Účel nadace může být dvojitý. Veřejně prospěšný účel spočívá v podpoře obecného blaha, navazuje zde na status veřejné prospěšnosti. Dobročinný účel spočívá v podpoře určitého okruhu osob, kteří mohou být určeni jednotlivě nebo jinak.¹¹⁷

Koncepčně je účel nadace pojat tak, že není určena pouze k podpoře aktivit realizovaných třetími osobami, ale sama může realizovat aktivity a programy podporující účel, pro který byla založena. Zákon určuje situace, za jakým účelem není možné nadaci založit. Na tomto místě lze uvést ustanovení § 145 OZ, jako obecné ustanovení pro právnickou osobu, které bylo již částečně přiblíženo v předešlých kapitolách. Pro shrnutí lze uvést, že zakázaný účel spočívá v popření a omezení práv zaručených LZPS, v rozněcování nenávisti a podpoře násilí, či v založení ozbrojené právnické osoby. Mezi další případ zakazu založení nadace je podnikání, resp. výdělečná činnost – za účelem zisku s tím, že nadace může vykonávat podnikatelskou činnost pouze jako prostředek získávání finančních prostředků, v rámci vedlejší činnosti k podpoře činnosti hlavní a zisk užije pouze k podpoře nadačního účelu. Podnikání ale může být omezeno nebo zcela vyloučeno zakladatelem v nadační listině. V neposlední řadě se jedná o zákaz podpory politických stran a hnutí nebo jiné účasti na její činnosti, zde bude zakázána podpora nejen finanční, ale i jiná.

4.4.2 Nadační fond

Jedná se o druhý typ právní formy fundace, čímž je zachována bipartice, tedy dvoukolejnost uvnitř fundační sféry. Každá z těchto dvou forem je upravena v samostatném pododdílu v OZ. Zákon upravuje nadační fond poměrně stručně. Reguluje pouze základní statusové otázky a specifika. Pro nadační fond platí mj., že se zakládá zakládací listinou nebo pořízením pro případ smrti, což vychází z § 395 OZ. Jeho náležitosti pak upravuje následující ustanovení § 396 OZ, kam spadá název a sídlo, jméno zakladatele a jeho bydliště nebo sídlo a vymezení

¹¹⁷ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 199-200.

účelu. Pro pochopení problematiky je níže uvedeno, v jakých aspektech se nadace a nadační fond od sebe liší.

Je zakládán k účelu užitečnému společensky nebo hospodářsky, platí pro něj obecně méně kogentní právní úprava (zákon upravuje pouze minimum speciální pro nadační fondy, ve zbytku lze fungování upravit v zakládací listině), neslouží trvalému účelu (nadační fond může být založen pouze k dosažení určitého časově omezeného účelu, např. k získání finančních prostředků na opravu kostela, fakticky se tak může jednat o institucionalizovanou veřejnou sbírku), dále platí, že změna nadační listiny by neměla být možná, nevyhradí-li si možnost její změny zakladatel, statut nadačního fondu nemusí být vydáván, není nutné, aby majetek (vklady a dary) nadačního fondu splňoval předpoklad trvalého charakteru a výnosové povahy. Nevytváří nadační jistinu ani nadační kapitál, majetek nadačního fondu může být spotřebován celý, jeho minimální hodnota při založení není stanovena, tj. může být libovolná. A jako další fakt lze uvést, že není možná změna právní formy nadačního fondu na nadaci. Autor uvádí ještě několik příkladů odlišností, ale pro účely této kapitoly je tento výčet dostačující.

4.4.3 Nadační příspěvek

Institut poskytování nadačních příspěvků je typickým způsobem dosahování účelu nadace, pro nějž byla založena, samozřejmě vedle vlastních aktivit, které provozuje. Je poskytován třetím osobám a pravidla proto jsou upravena buď přímo v nadační listině, nebo ve statutu nadace. Poskytnutím nebude míněn pouze převod vlastnického práva, ale i jiné způsoby bezúplatného plnění.

Nadačním příspěvkem je sice chápán majetek nadace, ale není za něj považována činnost nebo služba. Může být poskytnut beneficietům jednorázově nebo trvale a o tomto udělování bude rozhodovat správní rada, pokud si nadace nevytvořila specifický orgán pro tuto realizaci. Mezi příjemcem, tedy beneficietem, a nadací bývá uzavřena smlouva o poskytování nadačního příspěvku, kde jsou podmínky pro jeho poskytnutí specifikovány. Příjemce je povinen jej použít na aktivity, které byly předmětem jeho žádosti a v souladu s účelem a podmínkami smlouvy.¹¹⁸

¹¹⁸ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 200-201.

4.4.4 Orgány nadace

Jelikož se jedná o právnickou osobu, bude se vyznačovat určitou organizační strukturou. Pojmovým znakem nadace je kromě účelu a majetku také organizovanost.

Primárně platí, že je na zakladateli, jak si upraví vnitřní poměry nadace v zakladatelském právním jednání. Zákon vytváří pouze dva obligatorní orgány nadace, mezi které patří správní rada, která je statutárním orgánem a dozorčí rada coby kontrolní a dozorčí orgán. Ostatní fakultativní orgány jsou na zakladateli, zda je vytvoří.

Správní rada je kolektivním statutárním a výkonným orgánem, jemuž náleží veškerá působnost, kterou nadační listina nesvěří jinému orgánu a jehož funkční období trvá pět let. Tento orgán musí tvořit nejméně 3 členové, avšak jiný počet může určit nadační listina.

Kontrolním orgánem nadace je buď dozorčí rada jako kolektivní orgán nebo revizor jako orgán individuální. Dozorčí rada vykonává činnost vnitřně kontrolní a vnitřně revizní a má nejméně tři členy. Je povinně zřizována u větších nadací, v ostatních případech postačí zřídit pouze funkci revizora.¹¹⁹

4.5 Ostatní druhy NNO

Jak bylo v úvodu čtvrté kapitoly předesláno, mezi ostatní druhy NNO se řadí církve, náboženské společnosti, církevní právnické osoby, politické strany a hnutí, společenství vlastníků jednotek, veřejné vysoké školy, profesní komory, honební společenstva a obchodní korporace. Není možné se věnovat všem druhům neziskových organizací z důvodu daného rozsahu této práce, a proto budou některé z nich zmíněny pouze okrajově.

Církve a náboženské společnosti jsou dobrovolným společenstvím osob s vlastní strukturou, organizací, vnitřními předpisy, náboženskými obřady, založené za účelem vyznávání určité náboženské víry, ať veřejně nebo soukromě, a zejména s tím souvisí shromažďování, bohoslužby, vyučování a duchovní služby. Vždy se bude jednat o právnické osoby, na roveň postavené instituce a bude záležet pouze na zakladateli, zda založí církev nebo náboženskou společnost. Jejich vznik bude podléhat registraci na Ministerstvu kultury ČR a návrhu na přiznání

¹¹⁹ DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 201-227.

oprávnění registrované církve a náboženské společnosti k výkonu zvláštních práv. Zakládají se na základě zákona o církvích a náboženských společnostech.¹²⁰

Politické strany a hnutí upravuje zákon o sdružování v politických stranách a hnutích¹²¹ a registraci politických stran provádí Ministerstvo vnitra ČR. Návrh na registraci předkládá přípravný výbor a musí ho doložit peticí s podpisy lidí a žádostí na založení strany. Struktura a řízení jsou dány vnitřními stanovami (organizačním řádem) každé strany, které se přikládají při registraci. Organizační členění strany je několikastupňové, rozlišujeme na nejnižším stupni místní organizace, poté regionální organizace a na celostátní úrovni dochází k nejvyššímu vedení strany. Předseda strany svolává kongres nebo sjezd (nejvyšší orgán), dále výkonnou radu nebo ústřední výbor a předsedá jim. Ke kontrole je povinnost zřizovat kontrolní a revizní komisi, která má za povinnost provádět kontrolu hospodaření. Finanční prostředky strany získávají z členských příspěvků, dalším zdrojem jsou platby státu podle získaného počtu poslaneckých mandátů a dary, které získají.

Společenství vlastníků jednotek nevzniká na základě dobrovolného práva sdružování, což ji zásadně odlišuje od jiných NNO. Jedná se o společenství, které je způsobilé vykonávat práva a zavazuje se pouze ve věcech spojených se správou, provozem a opravami společných částí domu. Nesmí podnikat ani se přímo či nepřímo podílet na podnikání nebo jiné činnosti podnikatelů nebo být jejich společníkem nebo členem. Společenství je právnickou osobou a povinně vzniká ze zákona v domě s nejméně pěti jednotkami, z nichž alespoň tři jsou ve vlastnictví tří různých vlastníků a založí se schválením stanov. Nejvyšším orgánem je shromáždění, statutárním orgánem je výbor, ledaže stanovy určí, že je jím předseda.

Veřejné vysoké školy jsou také právnickou osobou, uskutečňují akreditované studijní programy a programy celoživotního vzdělávání. Orgány veřejné vysoké školy se dělí na samosprávné akademické orgány, kam patří akademický senát, rektor, vědecká rada nebo umělecká rada a disciplinární komise, a další orgány jako správní rada a kvestor. Akademický senát je samosprávným zastupitelským akademickým orgánem a má nejméně jedenáct členů, z toho nejméně jednu třetinu a maximálně jednu polovinu tvoří studenti. V čele veřejné vysoké školy je rektor, kterého jmenuje a odvolává na návrh akademického senátu prezident republiky na dobu čtyř let.

¹²⁰ Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech)

¹²¹ Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů.

Profesním komorám zákon svěřil rozhodování o právech a právech chráněných zájmech nebo povinnostech FO nebo PO v oblasti profesních činností. U některých povolání je členství v profesních komorách povinné. Každá profesní komora je zřízena na základě vlastního zákona, který upravuje postavení a činnost členů komor a jejich orgány. Představenstvo je výkonným orgánem. Komory sdružují zaměstnance z různých profesí, příkladem je Komora certifikovaných účetních, Česká lékařská komora, Komora soudních znalců ČR nebo Česká advokátní komora a mnoho dalších.

Honební společenstvo je PO založená podle zákona o myslivosti. Členy mohou být pouze vlastníci nebo spoluvlastníci souvislých honebních pozemků. Zákon stanovuje výměru potřebnou pro vznik společenství honitby. Společenstvo vede seznam členů, v němž se zapisuje počet hlasů jednotlivých členů, název a sídlo člena. Návrh na registraci honebního společenstva spolu s návrhem na uznání společenstevní honitby podávají alespoň dva vlastníci honebních pozemků, kteří dosáhli věku 18 let. Ti tvoří tzv. přípravný výbor. Návrh podepíše členové přípravného výboru a uvedou svoje jména a příjmení, rodná čísla a bydliště. Nejvyšším orgánem společenstva je valná hromada, kterou svolává starosta alespoň jednou ročně. Honební společenstvo odpovídá za své závazky celým svým majetkem. Členové honebního společenstva ručí za závazky honebního společenstva.

Právní řád umožňuje, aby neziskovou činnost mohly vykonávat i obchodní korporace, tedy PO založené za jiným účelem než podnikání. Právní poměry se řídí režimem ZOK. Všechny obchodní korporace se zapisují do obchodního rejstříku bez ohledu na to, za jakým účelem byly založeny. Z ustanovení § 2 odst. 1 ZOK vyplývá, že *osobní společnost může být založena jen za podnikatelským účelem nebo za účelem správy vlastního majetku*. Sociální družstvo je zvláštním podtypem družstva. ZOK jej upravuje v ustanovení § 758–773 a definuje jej jako družstvo, které *soustavně vyvíjí obecně prospěšné činnosti směřující na podporu sociální soudržnosti za účelem pracovní a sociální integrace znevýhodněných osob do společnosti s přednostním uspokojováním místních potřeb a využíváním místních zdrojů podle místa sídla a působnosti sociálního družstva*, zejména v oblasti vytváření pracovních příležitostí, sociálních služeb a zdravotní péče, vzdělávání, bydlení a trvale udržitelného rozvoje. Sociální družstvo nemůže změnit předmět své činnosti v rozporu s výše uvedeným. Sociální družstvo může, připouštějí-li to stanovy, rozdělit nejvýše 33 % svého disponibilního zisku mezi své členy.¹²²

¹²² DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7, str. 2228-240.

5 Partnerství veřejného a soukromého sektoru

Spolupráce veřejného a soukromého sektoru, bývá označovaná termínem partnerství veřejného a soukromého sektoru a vznikla zejména za účelem využití zdrojů a schopností soukromého sektoru při zabezpečování veřejných služeb. Pojem vychází z anglického *Public Private Partnership*, zkráceně PPP, a je v poslední době často diskutovanou otázkou ve sféře veřejné správy z hlediska ekonomického i právního.

Vztah veřejného a soukromého sektoru je celkově výrazným tématem správní vědy, jelikož se zvyšuje faktické propojení soukromé a veřejné správy. Jejich vztah se ovšem vyznačuje určitým vzájemným napětím, které vyplývá z rozdílného vztahu k veřejnému zájmu a z odlišných funkcí. Příbuzné rysy ve veřejné a soukromé správě se projevují v mnoha oblastech. Je tomu tak především v souvislosti s moderními metodami správy, s uplatněním kritérií teorie managementu ve veřejné správě a s povahou autonomní působnosti orgánů samosprávy. Moderní metody používané obvykle v soukromé správě, musí respektovat pro svou smysluplnou realizaci významné zvláštnosti veřejné správy. Jako příklad lze uvést benchmarking, který byl nejdříve užívanou metodou ve veřejné správě a je definován jako systematické porovnání přístupů a metod jedné organizace s jinými organizacemi pro zlepšení vlastní výkonnosti.¹²³

Partnerství státu a neziskového sektoru můžeme pro pochopení problematiky rozdělit na základě dvou hledisek. V širším slova smyslu by se jednalo o spolupráce související se zabezpečením dodávek, služeb či stavebních prací pro veřejný sektor, respektive výkon veřejných služeb. V užším smyslu se pak jedná o koncesní a kvasikoncesní vztahy. Veřejná služba jako služba je oblastí, kde se výrazně prolínají soukromoprávní a veřejnoprávní prvky. Jedná se o službu ve veřejném zájmu, kterou zprostředkovává veřejná správa, stát nebo územně-samosprávný celek, a která je finančně podporována veřejnými subjekty, aby mohla být poskytována.

5.1 Partnerství a spolupráce

Je nutno rozlišit pojem partnerství a spolupráce. Spolupráce představuje širší pojem, který vždy zahrnuje i partnerství, které lze definovat jako dlouhodobý strategický kooperační svazek partnerů, kteří jasně definovali oblast společného zájmu a postupují tak, aby došlo k přínosu v oblasti spolupráce pro zúčastněné strany. Základním rozdílem je dlouhodobost navázaného

¹²³ LEGO, Jan a Tomáš LOUDA, ed. *Partnerství veřejného a soukromého sektoru*. Praha: Ústav státu a práva Akademie věd ČR, 2008. Ediční řada Ústavu státu a práva AV ČR. ISBN 978-80-904024-4-7, str. 7-18.

vztahu a strategický charakter. K naplnění konkrétního úkolu si veřejná správa vybírá partnera z relativně velkého okruhu potenciálně vhodných subjektů. Základním rysem spolupráce je kromě již zmíněné plurality na jedné straně, také smluvní základ, který vytyčuje role pro tento plán a samozřejmě také dobrovolnost. Důvodem, proč veřejný a soukromý sektor uzavírají spolupráci, je určitá výhodnost pro obě zúčastněné strany.

Podstatou spolupráce veřejného a soukromého sektoru je snaha uspokojit veřejné potřeby alternativním způsobem. Má dojít k dosažení vyššího stupně uspokojení potřeb občanů garancí dostupnosti statků a služeb, zlepšením jejich kvality, dále díky zapojení soukromého sektoru k poskytnutí všech disponibilních zdrojů, které umožňují distribuci statků a služeb, k zajištění větší hospodárnosti při poskytování daného veřejného statku, tj. minimalizace vstupů při výrobě stanoveného množství výstupů. V neposlední řadě je cílem spolupráce také zajištění větší účelnosti, jelikož odhaluje reálné potřeby obyvatel a stanovuje odpovídající strategii naplnění. Na partnerství je možno nahlížet také jako na jeden z možných principů formování priorit veřejné politiky a jejího naplňování.¹²⁴

5.2 Úprava de lege lata

Oblast partnerství veřejného a soukromého sektoru neupravuje konkrétně žádná právní úprava České republiky, lze se ale obrátit na širokou škálu právních předpisů od ústavněprávních norem, přes finanční a daňové zákony a práva veřejné podpory, včetně pracovního práva, po zákon o zadávání veřejných zakázek.¹²⁵ Právě onen zákon o zadávání veřejných zakázek je kvalitní legislativou pro úspěšnou aplikaci PPP. Vznikla u nás tradice zajištění úkolů veřejného sektoru formou zadávání veřejných zakázek, kdy stát má záměr ochránit veřejné zdroje ve smyslu jejich optimálního využití. Jedním z důvodů rozvoje PPP se stal i nedostatek finančních zdrojů ve veřejném sektoru pro poskytování pánovaných statků a služeb. Trvalý deficit veřejných rozpočtů, přetlak volných finančních zdrojů v soukromém sektoru a zvyšující se nároky na úroveň a dostupnost veřejných služeb jsou pravými důvody proč je výraz PPP užívám také v České republice. Novou infrastrukturu pořizuje soukromý subjekt, vlastní ji a veřejnému sektoru buď účtuje nájemné za její užívání nebo tzv. platbu za dostupnost. Jedná se o běžné provozní náklady, resp. o dodavatelský úvěr se splátkami cestou provozního rozpočtu. V zásadě je PPP otevřením nových investičních příležitostí soukromému sektoru ve veřejné správě. Prvním

¹²⁴ LEGO, Jan a Tomáš LOUDA, ed. *Partnerství veřejného a soukromého sektoru*. Praha: Ústav státu a práva Akademie věd ČR, 2008. Ediční řada Ústavu státu a práva AV ČR. ISBN 978-80-904024-4-7, str. 33-36.

¹²⁵ Zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek

krokem bylo nastavení hospodaření s veřejnými rozpočty na základě obecných postupů, zavedením např. zásady péče řádného hospodáře, která ukládá povinnost zajistit hospodárné a efektivní využívání veřejných prostředků účelně. Druhým krokem je zavedení regulace přijetím legislativní úpravy v oblasti veřejného zadávání, jak je výše zmíněno.¹²⁶

Díky tomuto legislativnímu zásahu začal stát regulovat způsob a podmínky vydávání peněz z veřejných rozpočtů za nákup svých potřeb, tedy na pořízení dodávek zboží, služeb a stavebních prací. Z toho vyplynula i definice veřejné zakázky, která vyplývá ze zákona¹²⁷: *Veřejnou zakázkou je veřejná zakázka na dodávky, veřejná zakázka na služby, veřejná zakázka na stavební práce¹²⁸, koncese na služby nebo koncese na stavební práce¹²⁹. Zadávání veřejné zakázky vychází z ustanovení § 2 odst. 1 ZVZ a rozumí se tím uzavření úplatné smlouvy mezi zadavatelem a dodavatelem, z níž vyplývá povinnost dodavatele poskytnout dodávky, služby nebo stavební práce. Zároveň zákon uvádí, že za zadání veřejné zakázky se nepovažuje uzavření smlouvy, kterou se zakládá pracovněprávní vztahy nebo jiný obdobný vztah. Jiné vztahy partnerství nemusí ZVZ upravovat, hovoří se poté o nereglementované úpravě a řadíme sem smlouvy o pronájmu apod., které upravují předpisy o nakládání a hospodaření s majetkem státu, obcí a krajů.*

Co se týče úpravy této problematiky na úrovni Evropské unie, není upravena komplexně. Přes snahu o uplatnění rozličných forem partnerství je jejich fungování řešeno obecnou právní úpravou, případně ponecháno na legislativě členských států. Evropské právo zatím neobsahuje žádnou právní úpravu ani specifickou definici partnerství veřejného a soukromého sektoru.¹³⁰

¹²⁶ LEGO, Jan a Tomáš LOUDA, ed. *Partnerství veřejného a soukromého sektoru*. Praha: Ústav státu a práva Akademie věd ČR, 2008. Ediční řada Ústavu státu a práva AV ČR. ISBN 978-80-904024-4-7, str. 22-40.

¹²⁷ § 2 odst. 2 zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek

¹²⁸ podle § 14 odst. 1, 2, 3 ZVZ

¹²⁹ podle § 174 odst. 1, 2 ZVZ

¹³⁰ LEGO, Jan a Tomáš LOUDA, ed. *Partnerství veřejného a soukromého sektoru*. Praha: Ústav státu a práva Akademie věd ČR, 2008. Ediční řada Ústavu státu a práva AV ČR. ISBN 978-80-904024-4-7, str. 35-41.

6 Případová studie vybraných neziskových organizací

Předcházející kapitoly této práce se věnovaly teoretické části neziskových organizací, zaměřené spíše obecně a poskytovaly informace více méně o celé oblasti neziskového sektoru. V této kapitole bude pojednáno konkrétně o vybraných neziskových organizacích zaměřujících se na kulturní a památkovou péči. Důvodem vybrání této oblasti je fakt, že památková péče jako oblast činnosti těchto organizací je standardně málo objasněna, jak v teoretické části různých literárních zdrojů autorů, tak v praktické části ve smyslu působení na veřejnost. Veřejnost sama o sobě nemá obecně důvěru k činnostem neziskových organizací. U následně zvolených organizací bude popsána historie organizace včetně její aktuální činnosti, personální obsazení, a také bude pojednáno více o aktivitách organizace a o pořádaných akcích pro veřejnost. Nesmí se zapomenout na funkci dobrovolníků, která je v těchto organizacích přinejmenším potřebná a v neposlední řadě bude zdůrazněno, že ačkoli je činnost, kterou provozují, přínosná pro celou společnost, leckdy se musí vypořádat s překážkami a problémy, které jim cestu k cíli znesnadňují.

Mezi vybrané neziskové organizace věnující se památkové péči a kultuře v Plzni byly vybrány Český svaz ochránců památek o. s., respektive její pobočný spolek Klub Ladislava Lábka, a dále Maják Plzně, který i přes svou neformálnost plní důležitou funkci. Pro sepsání této kapitoly byly využity zdroje uvedené na konci diplomové práce, ale převážnou část tvořily konzultace s osobami, zastávající nejdůležitější funkce v uvedených organizacích.

6.1 Český svaz ochránců památek o.s.

Svaz vznikl jako občanské sdružení a ve středu jeho zájmu stojí ochrana památek a využívání kulturního dědictví. Z důvodu změny právní úpravy je Český svaz ochránců památek zapsán ve spolkovém rejstříku jako zapsaný spolek, kam se také připojují jeho pobočné spolky, které jsou k dnešnímu dni tři. Jedná se o Čs.svaz ochr.památek ZO-RTO club Plzeň a Český svaz ochránců památek o.s. - I. základní organizace Iron monument club v Plzni a Klub Ladislava Lábka. Každý pobočný spolek směřuje svoji činnost k různým objektům a pro účely této kapitoly byl zvolen Klub Ladislava Lábka, který bude následně více specifikován.

Klub Ladislava Lábka je druhou základní organizací ČSOP, který působí v Plzeňském kraji již několik let. V průběhu své existence se v něm vystřídalo několik členů, bylo jich mnoho, ale v určitou dobu také jen pár, a i přes to plní tento pobočný spolek svou úlohu, jak nejlépe umí. Dlouhou dobu nebyl Klub Ladislava Lábka zapsán ve spolkovém rejstříku jako

pobočný spolek Českého svazu ochránců památek z. s., ale na základě konané schůze se jim konečně podařilo schválit Klub Ladislava Lábka oficiálně jako pobočný spolek a v dohledné době by mělo dojít k jeho zápisu. Převod je již v rukou předsedy.

Úkolem této organizace je ochrana památek v Plzni a okolí, v centru dění je v současné době obnova zámku v Čečovicích, kam směřují převážnou část svých aktivit. Dalším cílem, který si zvolili, je samozřejmě i šíření povědomí o národní historii a kultuře. Toho dosahují zejména na akcích, které pořádají v rámci komplexu zámku nebo při dalších příležitostech, o kterých bude dále pojednáno více.

Obec Čečovice se rozkládá kolem rybníka na severozápadě České republiky, cca 4,5 km od městečka Staňkov. Dominantami této vsi jsou unikátní kostel sv. Mikuláše, který byl v roce 1999 prohlášen za národní kulturní památku a manýristicky ovlivněný ranně barokní trojkřídlí zámek s pozůstatky tvrze, jejich pozůstatky se datují až do 14. století, ne-li dále. Čečovice jsou v povědomí odborné veřejnosti spojovány spíše s impozantní gotickou architekturou kostela sv. Mikuláše, mnohem méně pozornosti se dostává zámku Čečovice.

Čečovická tvrz, která stála na místě dnešního zámku, byla vystavěna v 1. polovině 14. století. Za stavitele je považován pravděpodobně Jaroslav z Čečovic, který byl potomkem Jaroslava z Bukovce, majitele nedaleké vsi Bukovce, a který podle všeho přenesl rodové sídlo z Bukovce právě do Čečovic. Ke změně vlastníka došlo záhy, kdy na počátku 60. let 14. století začal Jaroslav z Čečovic svůj majetek rozprodávat. Novými vlastníky Čečovic a Bukovce se tak stávají bratři Bušek, Václav a Jan z Velhartic, kteří měli významné světské a církevní funkce. Je pravděpodobné, že Bušek z Velhartic, působící ve službách Karla IV., využíval zázemí čečovické tvrze při svých služebních cestách do Bavorska. Na začátku 15. století získává Čečovice Jindřich z Rožmberka, ale nevlastní ho na dlouho, jelikož v polovině 15. století ho Rožmberkové prodávají a následně se znovu střídají majitelé. Důležitým datem v historii čečovického sídla je pak rok 1546, jelikož ho zakoupil Jan mladší Popel z Lobkovic a natrvalo jej připojil k horšovskotýnskému panství.

Bližší popis tohoto krásného sídla pochází právě z období, kdy čečovickou tvrz vlastnil rok Lobkoviců. Jednalo se o komplex více budov označené jako tvrz, sladovna a pivovar. Během panství Lobkoviců docházelo k různým stavebním úpravám, dokonce bylo k původnímu paláci tvrze přistaveno nové (dnes jižní) křídlo zámku.

Ovšem v roce 1623 byl Horšovský Týn (včetně Čečovic) Lobkovicům zkonfiskován a za odhadní cenu jej zakoupil hrabě Maxmilián Trauttmansdorf. Zámek získal novou přístavu raně barokního východního křídla, také došlo k přestavbě původního gotického paláce

tvrze na sýpku (dnešní západní křídlo zámku). Dnes je doloženo, že palác měl celkem pět pater. Od přestavby byla funkce objektu spjata s nedalekou oborou, kterou založili Trauttmansdorfové. Zámek byl pro lovce z vyšších kruhů jakýmsi zázemím, kde si měli možnost po náročném lovu odpočinout.

V nezměněné podobě vydržel zámek až do počátku 20. století, kdy se vznikem ČSR proběhla pozemková reforma, a zámek v Čečovicích byl prodán a jeho přízemní části byly upraveny na hospodářské prostory. V druhé polovině dvacátého století sloužil zámek také jako ubytovna zemědělským brigádníkům. Jelikož do objektu měl najednou přístup téměř každý a protože aktuální vlastník – JZD Pučlice – neměl sebemenší zájem o udržení objektu, došlo k velkému devastování. Následně to vyústilo v požár v roce 1990, který byl zámku osudným. Požár zničil střechy nad východním a jižním křídlem, částečně i nad sýpkou. Vlastník neprojevil zájem na napravení stavu, dokonce ani v silách restituentů to nebylo možné. Zámek začal chátrat, a jelikož stále neměl opravenou střechu, déšť a mráz ničily bohatou štukovou výzdobu a docházelo k destrukci kazetových stropů. Celkově celá statika objektu byla tímto narušena.

V roce 1998 získal tento rozpadlý objekt zámku ČSOP, respektive jeho druhý pobočný spolek Klub Ladislava Lábka v Plzni. Od této doby probíhá na tomto objektu finančně velmi náročná rekonstrukce. V první fázi bylo podstatné, aby došlo ke statickému zajištění budov a zejména k zastřešení zámeckých křídel, jelikož za celou dobu toho nebyl nikdo jiný schopný a nikdo jiný o to neměl sebemenší zájem.

Obnova zámku Čečovice se zakládá převážně na fyzické práci, spočívající ve vyklízení objektu, opravách na zámku a v pořádání různých kulturních a zájmových akcí a koncertů. Pravidelně se pořádají na zámku Čečovice výstavy a dny otevřených dveří.

Celkové zastřešení zámku, všech tří křídel, bylo úspěšně dokončeno v roce 2005. Je důležité si uvědomit, že členové Klubu Ladislava Lábka pracovali svépomocí a na základě vlastního úsilí fyzicky pracovali na přestavbách a opravách objektu. Mnoho lidí si neuvědomuje, že je činnost velice obtížná a náročná pro tyto spolky, zejména v případě, že na pomoc neseženou dostatek dobrovolníků nebo financí.

V případě získávání dobrovolníků hraje významnou roli pořádání různých brigád, kam mohou zájemci přijít a přispět svou snahou k činnosti. Aby více šířili povědomí mezi veřejnost a potencionální zájemce, pořádají také různé akce, výstavy a dny otevřených dveří, kde se mohou lidé informovat a v rámci pořádané brigády na určitých objektech pomáhat. Dále také zveřejňují žádosti o získání dobrovolníků na svých webových stránkách.

Neziskové organizace se mohou také zapojit do Národní platformy firemního dobrovolnictví – Zapojímse.cz. Firemní dobrovolnictví organizují ve prospěch veřejně prospěšných organizací tak, aby pomoc byla opravdu efektivní. Zjednodušuje po přihlášení komunikaci s dobrovolníky a mohou tak získat manuální, odbornou či organizační pomoc.

Aby mohli pokračovat v opravách na objektu, potřebují sehnat dostatek finančních prostředků. Zdroje finančních prostředků a dotací potřebných pro chod organizace tvoří členské příspěvky, sponzorské dary, podpora z grantových programů a dotace ze státních a obecních organizací. Převážnou část finančních prostředků získali například od Ministerstva kultury z havarijního fondu nebo od Plzeňského kraje. Dále pořádají různé kulturní akce, aby získali peníze pro zámek.

Samotný spolek se na svých webových stránkách snaží získat pomoc, ať již formou fyzické práce na záchraně zámku prostřednictvím brigád nebo zasláním finančního příspěvku na uvedený účet, sponzorským poskytnutím služeb, věcných darů či výrobků.

Velkou část aktivit zaujímají akce pro veřejnost, většinou formou bálů, koncertů a výstav. Letos v létě například pořádají již desátý ročník festivalu Folk-Country pro zámek Čechovice. Koncerty v kostele sv. Mikuláše na záchranu zámku patří také již k tradici. Letos se kostel rozezněl hlasy skupin Tutti Voci a Antikvartet. Veškerý výtěžek z akcí bude použit na záchranu zámku v Čechovicích. Zároveň se podílejí také na obnově a údržbě drobných památek, jako je hrobka Miechurů v obci Představ. K finanční spoluúčasti přispěli i návštěvníci stavovského Country bálu, dobrovolníci navíc obeslali téměř 60 firem v okolí, zda by věnovali alespoň nějakou částku, bohužel bezvýsledně. Je obdivuhodné, že převážnou část financí si musí členové obesílat a shánět sami, z vlastní iniciativy.

O činnosti klubu Ladislava Lábka se také hojně mediálně píše, například Domažlický deník informoval veřejnost o tom, že díky jejich činnosti získal zámek Čechovice nová vrata, jelikož dosavadní vrata byla stlučená z prken a hrozila zřícením a také nebezpečím úrazu. Část peněz na vrata získali do Nadace Občanského fóra, podporu dokonce přijali z rukou bývalého amerického velvyslance Andrewa Schapira, většinu od Plzeňského kraje. Díky finanční podpoře Ministerstva kultury ČR mohou členové Klubu Ladislava Lábka a dobrovolníci pokračovat v pracích na staticce ve východním křídle zámku. Namísto požadovaných 50 tisíc korun přispěli částkou 60 tisíc 300 korun. Zapojilo se 59 přispěvatelů, někteří věnovali 200 korun, jiní i 1.500. S gratulací se ozvala i anglická nadace Friends of Czech Heritage, která obnovu zámku podporuje. Získali na ně příspěvky od Nadace Občanského fóra (20 tisíc korun), Plzeňského kraje (100 tisíc), i od návštěvníků dobročinného Country bálu ve Staňkově (10 tisíc korun).

Zbývající částku se rozhodli vybrat od veřejnosti formou komunitního financování (crowdfunding) na webu hithit.cz.

Ačkoli je získání nových vrat skvělým výsledkem činnosti této organizace, je na místě podotknout, že nebylo snadné pro členy fyzicky začít pracovat. Nejde pouze o získání finančních prostředků, které jim pomůžou zabezpečit nákup materiálu a jiné, ale o obstarání důležitých povolení. Jedná se zejména o stavební povolení, povolení z důvodu činnosti v památkově chráněném území, z Odboru památkové péče, povolení stavebních úřadů, obdržení posouzení stavu elektrického vedení v okolí objektu apod.

Je více než jasné, že členové Klubu Ladislava Lábka strávili nespočet hodin práce na zámku vlastní silou a často s pomocí rodiny a přátel. Snaží se zámek dostat do co nejlepšího stavu, sami si shání dotace a finanční prostředky, ještě k vlastnímu zaměstnání, které mají, pořádají akce a bály, aby zámek získal co nejvíce finančních prostředků. Opravy už spolykaly více než 10 miliónů, a ještě minimálně 60 miliónů by dle odhadů bylo potřeba získat pro celkovou opravu celého objektu. Je obdivuhodné, že v tak málo lidech se pustil Klub Ladislava Lábka do tak velké opravy a renovace. Bohužel i tento fakt rozděluje společnost na dvě skupiny, jedna část považuje členy této organizace za šílence, druhá jim drží palce a obdivuje je.

Často se společnost ptá, co bude se zámek, až se jednou opravy dokončí. Členové mají vizi, že po opravách by objekt mohl sloužit jako galerie, výukové centrum, chráněné dílny nebo domov pro handicapované.

V rámci Českého svazu ochránců památek, z. s. fungovala také publikační činnost ve formě časopisu České památky, který se v poslední době přestává vydávat převážně kvůli velkému vypětí všech členů z důvodu toho, že veškerou svou činnost směřují na obnovu. Každopádně časopis České památky pro přátele českých památek a české historie vycházel již od roku 1990 a to díky Ministerstvu kultury ČR, Magistrátu města Plzně a dalším, bez kterých by nebylo možné, aby tento časopis vznikl.

6.2 Maják Plzně

Maják Plzně funguje jako neformální skupina, nicméně zaštitěná v případě potřeb spolkem Pod Zelenou horou, z.s., což je dáno stanovami a také spolkovým rejstříkem. Funguje pouze na dobrovolnické bázi. Jeho cíle jsou popsány ve výročních zprávách, které jsou zveřejněny, a činnost je spíše menší. Noví členové jsou vítáni, také dobrovolníci, a jsou přijímáni na základě přihlášky s tím, že poplatek za podání přihlášky se neplatí.

Podstatnou dobrovolnické činnosti je obnova památek a historických míst, připomínka významných osobností a publikační činnost. Cílem je zlepšit povědomí obyvatel Plzně nejen o městu jako takovém, ale i jeho historii, umělecké a kulturní hodnotě.

Maják Plzně jako neformální skupina mladých Plzeňanů byla založena v roce 2011. Jedním z důvodů vzniku byla snaha o obnovu altánku Chotkovo sedátko v Lochotínském parku v Plzni, na kterou získali v lednu 2012 finanční pomoc od Nadace Vodafone a část z rozpočtu města Plzně. Altánek se poté stal majetkem města Plzně. Zajímavostí je, že Lochotínský park a jeho obnova získali největší podporu veřejnosti v nedávné anketě Plzně 2015 *Pěstuj prostor*.

Skupina organizuje několik aktivit, mezi místa jejich činnosti se řadí neudržovaný pomníček Lidic v centrálním parku na Lochotíně v Plzni, na jehož opravu získali finanční prostředky. Pravidelně publikují články v několika novinách a časopisech, právě proto, aby seznámili veřejnost se zajímavými místy a osobnostmi. Tím, že své činnosti propagují v různých periodikách, získávají tím také nové dobrovolníky, kteří se takto o jejich zásluhách dozvědí a chtějí být také přínosem. Jak již bylo uvedeno, spolupracují s velkými partnery, Městem Plzní, Památkem Lidice apod.

Dále začaly vydávat řadu publikací jako obrazové brožury o zajímavých místech v Plzni, kde by bylo na místě uvést publikaci *Lochotínský park, jak ho možná neznáte*, kterou vydali v září v roce 2012 a životopisné knihy o zajímavých plzeňských osobnostech, například kniha *Josefina Napravilová: Sny a vzpomínky*, vydaná v lednu 2013.

Výhodou neformálnosti této skupiny je také zjednodušená administrativa, jelikož pro různé potřeby jsou zaštitěny řádným spolkem, jímž je spolek Pod Zelenou horou z.s., což jim umožňuje dosáhnout také na dotace. Nemají vlastní IČO a žádat by tedy o dotace ani nemohli.

Jen na okraj lze zmínit, že obdobnou činnost vykonává spolek Klub Za starou Prahu, který vznikl spontánně v roce 1990 jako sdružení milovníků staré Prahy, kteří se rozhodli aktivně hájit její historické architektonické a urbanistické kvality proti všem stavebním záměrům narušujícím neopakovatelný půvab, vzhled a osobitost Prahy. Jedná se o nepolitický spolek, jehož hlavní činnost je zaměřena na aktivní ochranu památek, přírody a krajiny, historické městské zeleně a veřejné estetiky, včetně šíření osvěty v oborech památkové péče a historie architektury. Členem klubu se může stát kdokoli, kdo se ztotožňuje s názory Klubu vyplývajícími z jeho stanovisek zveřejněných na klubovním webu nebo ve Věstníku a také ti, kteří neměli s Klubem v minulosti zásadní názorový spor. Stanou se členem na základě vyplnění přihlášky. Zároveň má Klub stanovené výše členských příspěvků, z důvodu získání finančních prostředků k zabezpečení svých činností.

Závěr

Diplomová práce na téma „Poslání neziskového sektoru v současné společnosti“ se zabývá problematikou neziskových organizací, dále také různými instituty, které s tímto úzce souvisejí. Za cíl bylo stanoveno bližší seznámení s danou problematikou, popsání základních charakteristických znaků, činnosti a významu těchto organizací pro současnou společnost. Právní úprava těchto organizací je přinejmenším rozsáhlá a z důvodu určitého daného rozsahu práce nelze pojmout veškerý okruh problémů a dostupných informací, avšak i přes obsáhlost této problematiky byly podstatné instituty související s danou problematikou přiblíženy.

Definování vztahu neziskového sektoru k současné společnosti nebylo jednoduché, jelikož se v dostupné literatuře setkáváme s několika různými termíny popisující neziskový sektor. Různá označení, která tyto organizace specifikují, vycházejí zpravidla ze stejného základu. V tomto případě se jedná o označení „třetí sektor“, dále „dobrovolnický sektor“ nebo „nevládní (či nestátní) sektor“, či „nezávislý sektor“. Každé označení dává najevo důležitost, kterou zmíněný sektor přináší, neboť vymezuje rozdíl oproti ziskovým společnostem, dává najevo soulad neziskových organizací s občanskou společností, která má možnost se v rámci dobrovolné činnosti zapojit a jejichž činnost celé společnosti a ostatním občanům přispívá, což také vypovídá o nezávislosti neziskové organizaci na státě a jiných institucích.

Neziskové organizace existující v dnešní době jsou dokladem čerpání historických zdrojů a tradic, tak jak se vyvíjely v průběhu doby. Z tohoto důvodu byla část práce věnována historii vývoje neziskových organizací. Filantropie neboli dobročinnost či láska k lidem, byla důvodem vzniku a existence neziskových organizací, jelikož bylo potřeba zabezpečit výkon veřejné správy, uplatnit lidská práva a svobody a zajistit pomoc bližním. Kořeny humanitárních činností sahají až k samotným počátkům českých dějin a během historického vývoje docházelo střídavě k útlumu a posílení neziskových činností. Prvním zásahem byla husitská revoluce, která způsobila oslabení katolické církve v rámci filantropie a došlo k odnáboženštění dobročinnosti. Až na začátku 17. století došlo k rekatolizaci postavení církve a tento vliv se odrazil zejména v oblasti školství. Za Josefa II. byla sociální péče centralizovaná do rukou státu. Novým impulsem pro rozvoj spolkové činnosti se stalo Národní obrození a říšským zákonem z roku 1867 byla charitativní činnost obnovena. Vznikaly postupně nejrůznější spolky a nadace a docházelo k podporování umění, vědy, kultury a vzdělávání. Ačkoli německá okupace tento slibný vývoj přerušila, po válce došlo k obnovení demokracie a znovu se tak začaly tyto organizace zakládat a revitalizovat. Činnost občanských sdružení a iniciativa občanů a jejich aktivita se postupně rozšiřovala do všech oblastí života celé společnosti.

Aktuálnímu pohledu na nevýdělečné organizace byla věnována celá kapitola, která v samotném počátku vymezuje neziskové nevýdělečné organizace jako subjekty soukromého práva a obecně jako právnické osoby tak, jak je upravuje nynější občanský zákoník. Rekodifikace soukromého práva do značné míry ovlivnila neziskový sektor, jak bylo předjímano v úvodu diplomové práce, a došlo k několika změnám. Zejména byla soukromoprávní úprava zařazena v největší míře do OZ, ale také do dalších zákonů. Bylo zejména nutné nastudovat, jakým způsobem se musely dosavadní organizace přizpůsobit aktuálně platné a účinné právní úpravě. K adaptaci na změny v úpravě bylo zákonodárcem vytvořeno přechodné ustanovení OZ. Toto ustanovení například využívají dosavadně existující obecně prospěšné společnosti s tím, že byla zcela zrušena možnost založení nových organizací. Zároveň ty společnosti, které existovaly ještě před nabytím účinnosti OZ, měly povinnost do tří let, tedy do 1.1.2017, přizpůsobit své zakladatelské právní jednání této právní úpravě. Další změnou je, že úprava občanských sdružení, tedy zákon o občanském sdružení, byla zrušena bez náhrady a místo pojmu občanské sdružení se nyní užívá pojem spolek, jehož úpravu obsahuje OZ. Nová úprava má být transparentnější a přehlednější, což nelze jednoznačně nyní zhodnotit.

Čtvrtá kapitola se věnovala druhům NNO, tak jak jsou popsány a definovány platnou legislativou, kde přiblížila podstatné vlastnosti spolků, ústavů, obecně prospěšných organizací, nadací a nadačních spolků aj., což bylo také doplněno o podstatu spolupráce veřejného a soukromého sektoru.

Součástí této práce bylo také přiblížení problematiky spolupráce veřejného a soukromého sektoru, označované jako partnerství, tedy PPP projekty. Vztah veřejného a soukromého sektoru je v poslední době silným tématem, který je velmi diskutovanou otázkou ve sféře veřejné správy jak z hlediska ekonomického, tak i právního. Spolupráce těchto sektorů vznikla zejména za účelem využití zdrojů a schopností soukromého sektoru při zabezpečování veřejných služeb. Stát si začal tímto sám regulovat způsob a podmínky vydávání peněz z veřejných rozpočtů za nákup svých potřeb, kdy pro zajištění úkolů veřejného sektoru je u nás využívána forma zadávání veřejných zakázek, jehož úprava vychází z příslušné legislativy.

Diplomová práce se nezabývala pouze objasňováním charakteristických znaků pro neziskové organizace, jejich strukturu a poslání, ale také upozorňovala na problémy, se kterými se tyto organizace musí vypořádat a kterým musí čelit. Jejich činnost lze rozdělit na hlavní a vedlejší, ale není vždy nutné, aby hlavní činnost byla vymezena taxativně nebo přesně, prakticky stačí, aby byla vymezena alespoň rámcově. Zmíněné dělení má význam zejména pro účely daňové a účetní a také pro posuzování právní formy subjektu. Zásadní je, že existence neziskových organizací stojí na založení za účelem nevýdělečným, tedy nikoli za účelem zisku. Ve

shrnutí lze tyto organizace popsat jako organizace, jejichž členové neprofitují ze zisku, kterého dosáhnou, ale tento výdělek vkládají do dalších činností, pro které byly založeny. Primárně přerozdělují finanční prostředky pro účely dobročinné, sociální, kulturní nebo památkové a jiné péče. S tím souvisí také základní zásada, na které stojí existence neziskových organizací, a tou je, že mohou být založeny pouze za účelem nevýdělečným, což se dále promítá do právní úpravy u jednotlivých právních forem neziskových organizací. Pokud organizace výdělečnou činnost provozuje, nesmí být její intenzita srovnatelná s podnikáním.

Avšak pro dlouhodobé fungování neziskových organizací je nutné, aby zajistily svoji činnost dostatečnými finančními prostředky. Jelikož stát není schopný financovat všechny neziskové organizace, umožnil zákonodárce existenci vedlejší činnosti, která má ekonomickou a hospodářskou funkci. Nutnost zajištění zdrojů pro financování je praktickou záležitostí, o které bylo pojednáno také v praktické části diplomové práce v poslední kapitole v rámci případové studie dvou vybraných neziskových organizací. Cílem této kapitoly bylo objasnění praktické funkčnosti a poslání, které bylo ukázáno na existujících organizacích. Zařazení této praktické části je účelové a objasňuje faktické poslání neziskové organizace, jejich radosti, ale také strasti.

Závěrem je nutno říci, že s neziskovým sektorem se během svého života setká každý z nás, avšak v očích lidí stále není činnost neziskových organizací natolik přínosná, aby mu věnovala větší pozornost. Je naopak velmi obdivuhodné, že existuje ještě několik lidí, kteří si kupříkladu váží památek a kulturního dědictví a vlastními silami pečují o jejich zachování, i přes problémy a překážky, které musí zdolat. V konečném důsledku se jim ani tolik vděčnosti, kolik by zasloužili, nedostane. Možná je to také tím, že společnost si ani nedokáže představit, kolik starostí a času zakladatelům organizací a dobrovolníkům zabere, než dosáhnou svého účelu.

Seznam použitých zdrojů

Monografie, komentáře, učebnice

- DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii. 2.*, aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-103-3.
- DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii.* Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-799-7.
- DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v praxi.* Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-040-1.
- DUBEN, Rostislav. *Neziskový sektor v ekonomice a společnosti.* Praha: Codex, 1996. ISBN 80-85963-19-1.
- DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5.
- FRIČ, Pavol. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University.* Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1.
- FRIČ, Pavol, Tamara KATUŠČÁK, Pavel MIČKA a Vít SKÁLA. *Občanský sektor v ohrožení?.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2016. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-243-2.
- HOLMAN, Robert. *Základy ekonomie pro studenty vyšších odborných škol a neekonomických fakult VŠ.* Praha: C.H. Beck, 2000. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-434-1.
- LEGO, Jan a Tomáš LOUDA, ed. *Partnerství veřejného a soukromého sektoru.* Praha: Ústav státu a práva Akademie věd ČR, 2008. Ediční řada Ústavu státu a práva AV ČR. ISBN 978-80-904024-4-7
- OCHRANA, František a Milan PŮČEK. *Efektivní zavádění a řízení změn ve veřejné správě: smart administration.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-667-7.
- REKTOŘÍK, Jaroslav. *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení. 3.*, aktualiz. vyd. Praha: Ekopress, 2010. ISBN 978-80-86929-54-5.

- SKOVAJSA, Marek. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0.
- STEJSKAL, Jan, Helena KUVÍKOVÁ a Kateřina MAŤÁTKOVÁ. *Neziskové organizace - vybrané problémy ekonomiky: se zaměřením na nestátní neziskové organizace*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-973-9.
- TETŘEVOVÁ, Liběna. *Veřejná ekonomie*. Praha: Professional Publishing, 2008. ISBN 978-80-86946-79-5
- Pavel Dostál, Role církve, IN: Sborník textů mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University, CNP, ISS, Praha, říjen, 1999.

Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
- Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
- Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěreneckých fondů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 549/1991 Sb., zákon České národní rady o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 576/1992 Sb., zákon České národní rady o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

- Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů
- Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech
- Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

- Rozsudek NSS ze dne 20. 5. 2010, sp. zn. 7 As 28/2010-102
- Usnesení NS ze dne 15. 12. 1998, sp. zn. 33 Cdo 2272/98
- Rozsudek NSS ze dne 15. 7. 2010, sp. zn. 7 As 51/2010-63
- Usnesení NS ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 23 Cdo 5152/2008
- Rozsudek NS ze dne 13. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2667/2008
- Rozsudek NSS ze dne 28. 8. 2009 sp. zn. 7 As 29/2008-104
- Usnesení KS v Brně ze dne 1. 11. 2007 sp. zn. 62 Ca 40/2007-41
- Rozhodnutí NS ČSR ze dne 24. 3. 1927, Rv I 1933/26
- Usnesení NS ze dne 21. 5. 2008, sp. zn. 29 Cdo 152/2007
- Nález ÚS ze dne 12. 12. 2006, sp. zn. I. ÚS 90/06

- Rozhodnutí NS ČSR ze dne 26. 10. 1926, Rv I 167/28
- Usnesení KS v Hradci Králové ze dne 20. 2. 2008, sp. zn. 25 Co 582/2007
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 5. 2004, sp. zn. 7 Cmo 306/2003

Internetové zdroje

- Komentář k ustanovení § 146 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 02.01.2018]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnp-tembrgrpwk5tlge2c443cl4zdamjlsl44dsx3qmyytinq>
- Neziskovky CZ. Fakta o neziskových organizací. *Typologie NNO v ČR podle Státní politiky vůči NNO v letech 2015 – 2020*. [online]. . [cit. 02.02.2018] Dostupné z: http://www.neziskovky.cz/clanky/511_692/fakta_typy-neziskovych-organizaci/.
- Domažlický deník.cz. *Zchátralá památka dostane nová vrata*. [online]. . [cit. 02.03.2018] Dostupné z: https://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/zchatrala-pamatka-dostane-nova-vrata-20170425.html
- Domažlický deník.cz. Zámek má nová vrata, lidé přispěli o 10 tisíc více než bylo potřeba. [online]. [cit. 02.03.2018] Dostupné z: https://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/zamek-ma-nova-vrata-lide-prispeli-o-10-tisic-vice-nez-bylo-potreba-20170726.html
- Respekt. *Na zloděje si zvykneš*. [online]. [cit. 02.03.2018] Dostupné z: <https://webmail.zcu.cz/SOG/so/valent1/Mail/0/folderINBOX/645/7/Respekt%202010.pdf>
- Data a fakta o neziskovém sektoru v ČR. *Studie pro Koncepti politiky vlády vůči NNO do roku 2020 (verze k 1.3.2015)*. [online]. [cit. 22.02.2018] Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_prouzova_data_a_fakta_o_neziskovem_sektoru_1.pdf
- Svět neziskovek. [online]. [cit. 01.02.2018] Dostupné z: <https://svetneziskovek.cz/>
- Plzeňský kraj. Databáze nestátních neziskových organizací Plzeňského kraje. [online]. [cit. 01.03.2018] Dostupné z: <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/article/databaze-nestatnich-neziskovych-organizaci-plzenskeho-kraje>

- Zapojíme.cz. [online]. [cit. 01.03.2018] Dostupné z: <https://www.zapojimse.cz/pro-neziskovky-485/>
- Klub Ladislava Lábka. Organizace při Českém svazu ochránců památek. [online]. [cit. 01.03.2018] Dostupné z: <http://www.csopa.info/>
- Plzen.cz. *Country bál pro zámek Čechovice*. [online]. [cit. 01.03.2018] Dostupné z: <https://www.plzen.cz/country-bal-pro-zamek-cecovice/>
- ProPamátky. Maják Plzně. [online]. [cit. 01.03.2018] Dostupné z: <http://www.propamatky.info/cs/katalog-sluzeb/plzensky-kraj/neziskovy-sektor/majak-plzne/1291/>
- Zámek Zelená Hora. bašta Švandrlíkových Černých baronů v západních Čechách. [online]. [cit. 01.03.2018] Dostupné z: <http://www.zelenahora.cz/cs/>
- Klub Za Starou Prahu. [online]. [cit. 08.03.2018] Dostupné z: <http://www.zastarou-prahu.cz/menu-horni/historie/kategorie-6/>
- Ministerstvo financí ČR. Veřejný sektor. Podpora národních zdrojů. *Partnerství veřejného a soukromého sektoru*. [online]. [cit. 08.03.2018] Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/podpora-z-narodnich-zdroju/partnerstvi-verejneho-a-soukromeho-sekto/zakladni-informace>

Seznam konzultantů diplomové práce a podkladů k případové studii

- Miroslava Šusová, kontaktní osoba Klubu Ladislava Lábka, 2. základní organizace Českého svazu ochránců památek, z.s.
- Pavel Motejzík, kontaktní osoba Majáku Plzně a předseda statutárního orgánu (výboru) Spolku pod Zelenou horou, z.s.

Resumé

This master's thesis "The Role of the Non-Profit Sphere in Modern Society" involves and describes essential problematics and also various institutions which are closely related. Main goal of this work was introduce this problematics, cover basic characteristic signs, activity and importance of the non-profit organizations for modern society. Due to the large scope of the topic and thanks to the extensive legislation cannot be contained all the issues.

Thesis is divided into two parts, the first bigger theoretical part starting with some basic facts and concepts that are important for understanding this branch and follow up to the history and development of non-profit organizations. Analyzes purpose and subject activity, that is important from a legal point of view or for example to obtain finances from the State and other means for their actual existence. The last chapters are dedicated to new legal recodification of private law including civil and corporate code to which these organizations must respond and adapt, and also divides species of non-profit organizations according to legal norms and characterising them.

The second practical part focuses on case study. The aim of this chapter is addition of practical part to substantive law. In case study there are summarized important information of two selected organizations „Maják Plzeň and „Český svaz ochránců památek o. s.“. On these two organizations it is shown how they work, their function, opinion and business in real.

Non-profit organizations are still underestimated in human eyes at this time and they don't put so much effort and attention, how much they could. On the other side is remarkable, that there are several people, who cares about monuments and cultural heritage by their own strengths to preserve them in despite of many problems and obstacles, which they must overcome. Modern society maybe cannot imagine how much trouble and time it takes to founders of organizations and volunteers to reach their goal.